

MINISTERSTWO EDUKACJI
NARODOWEJ

Remigiusz Kutyla

Wykonywanie fotografii plenerowych 313[01].Z3.03

Poradnik dla ucznia

Wydawca
Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy
Radom 2007

„Projekt współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego”

Recenzenci:

mgr inż. Piotr Terlecki Prokopowicz
mgr Marek Liksztet

Opracowanie redakcyjne:

mgr Remigiusz Kutyla

Konsultacja:

mgr Zdzisław Sawaniewicz

Poradnik stanowi obudowę dydaktyczną programu jednostki modułowej „Wykonywanie fotografii plenerowych” 313[01].Z3.03 zawartego w modułowym programie nauczania dla zawodu fototechnik.

Wydawca

Instytut Technologii Eksploatacji – Państwowy Instytut Badawczy, Radom 2007

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	3
2. Wymagania wstępne	5
3. Cele kształcenia	6
4. Materiał nauczania	7
4.1. Narzędzia i sprzęt do wykonywania zdjęć plenerowych i reportaży	7
4.1.1. Materiał nauczania	7
4.1.2. Pytania sprawdzające	13
4.1.3. Ćwiczenia	13
4.1.4. Sprawdzian postępów	14
4.2. Zasady wykorzystania różnych rodzajów oświetlenia w fotografowaniu krajobrazu, architektury i w fotografii reportażowej	15
4.2.1. Materiał nauczania	15
4.2.2. Pytania sprawdzające	22
4.2.3. Ćwiczenia	22
4.2.4. Sprawdzian postępów	25
4.3. Zasady kompozycji, estetyki i aranżacji planu fotograficznego w fotografii plenerowej	26
4.3.1. Materiał nauczania	26
4.3.2. Pytania sprawdzające	39
4.3.3. Ćwiczenia	39
4.3.4. Sprawdzian postępów	41
4.4. Zasady kompozycji, estetyki i aranżacji planu fotograficznego w zdjęciach architektonicznych	43
4.4.1. Materiał nauczania	43
4.4.2. Pytania sprawdzające	49
4.4.3. Ćwiczenia	49
4.4.4. Sprawdzian postępów	51
4.5. Wykonywanie zdjęć reportaży	52
4.5.1. Materiał nauczania	52
4.5.2. Pytania sprawdzające	59
4.5.3. Ćwiczenia	59
4.5.4. Sprawdzian postępów	61
5. Sprawdzian osiągnięć	62
6. Literatura	68

1. WPROWADZENIE

Poradnik będzie Ci pomocny w przyswajaniu wiedzy dotyczącej zasad wykonywania fotografii plenerowych, używania odpowiedniego sprzętu, wyposażenia i materiałów dla realizacji zdjęć plenerowych z wykorzystaniem technik klasycznych oraz cyfrowych.

W poradniku zamieszczono:

- **wymagania wstępne**, czyli wykaz niezbędnych umiejętności i wiedzy, które powinieneś mieć opanowane, aby przystąpić do realizacji tej jednostki modułowej,
- **cele kształcenia** tej jednostki modułowej,
- **materiał nauczania** (rozdział 4), który umożliwi samodzielne przygotowanie się do wykonania ćwiczeń i zaliczenia sprawdzianów.
- **ćwiczenia**, które zawierają:
  - treść ćwiczeń,
  - sposób ich wykonania,
  - wykaz materiałów i sprzętu potrzebnego do realizacji ćwiczenia.

Przed przystąpieniem do wykonania każdego ćwiczenia powinieneś:

- przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury zawodowej dotyczącej rozróżniania materiałów fotograficznych,
- zapoznać się z instrukcją bezpieczeństwa, regulaminem pracy na stanowisku oraz ze sposobem wykonania ćwiczenia.

Po wykonaniu ćwiczenia powinieneś:

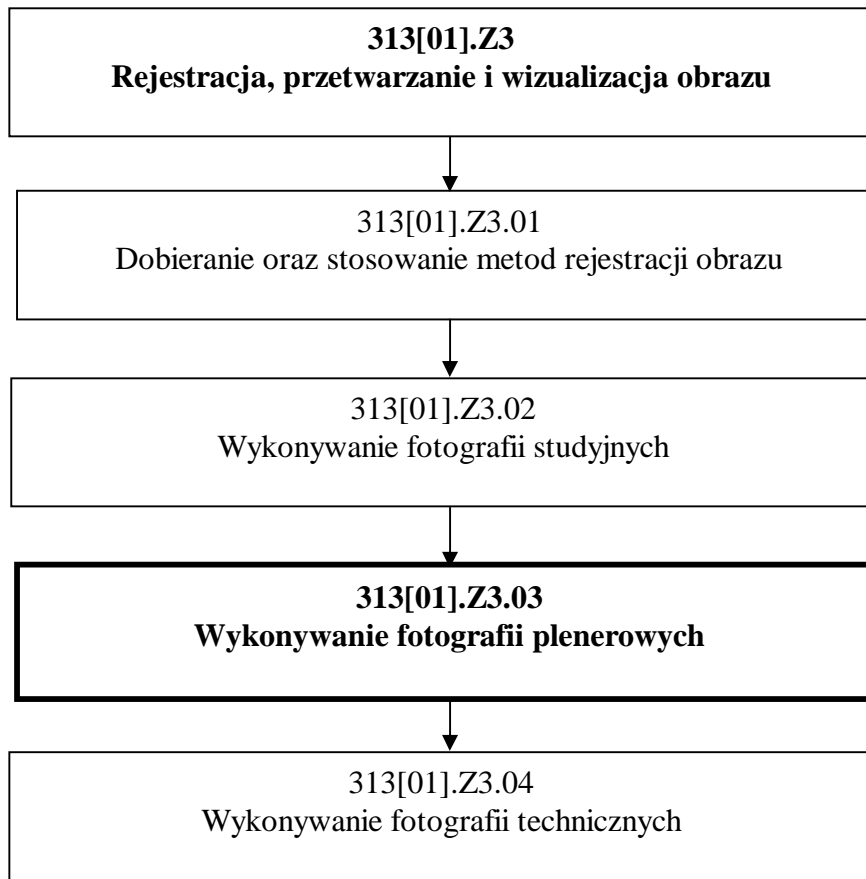
- uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- dołączyć pracę do teczki z pracami realizowanymi w ramach tej jednostki modułowej,
- **sprawdzian postępów**, który umożliwi Ci sprawdzenie opanowania zakresu materiału po zrealizowaniu każdego podrozdziału - wykonując sprawdzian postępów powinieneś odpowiadać na pytanie tak lub nie, co oznacza, że opanowałeś materiał albo nie,
- **sprawdzian osiągnięć**, czyli zestaw zadań testowych sprawdzających Twoje opanowanie wiedzy i umiejętności z zakresu całej jednostki. Pozytywnie rozwiązany przez Ciebie sprawdzian osiągnięć oraz załączony do oceny w formie „portfolio” efekt realizacji ćwiczeń (wykonane fotografie) stanowił będzie dowód, że potrafisz zrealizować zadanie zawodowe polegające na prawidłowym wykonywaniu zdjęć plenerowych i jest dowodem osiągnięcia umiejętności praktycznych określonych w tej jednostce modułowej,
- **wykaz literatury** oraz inne źródła informacji, z jakich możesz korzystać podczas nauki dla poszerzenia wiedzy.

Jeżeli masz trudności ze zrozumieniem tematu lub ćwiczenia, to poproś nauczyciela o wyjaśnienie i ewentualne sprawdzenie, czy dobrze wykonujesz daną czynność. Po opracowaniu materiału spróbuj rozwiązać sprawdzian z zakresu jednostki modułowej.

Bezpieczeństwo i higiena pracy

Wykonując ćwiczenia praktyczne na stanowisku roboczym należy zwrócić uwagę na przestrzeganie regulaminów, zachowanie przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy oraz instrukcji przeciwpożarowych wynikających z prowadzonych prac. Powinieneś dbać o ochronę środowiska naturalnego. Jeśli będziesz posługiwać się urządzeniami znajdującymi się pod napięciem stosuj się skrupulatnie do wszystkich zaleceń nauczyciela!

W czasie pracy poza terenem szkoły koniecznie musisz stosować się do przepisów ruchu drogowego oraz dbać o ochronę środowiska naturalnego.

Schemat układu jednostek modułowych

2. WYMAGANIA WSTĘPNE

Przystępując do realizacji programu jednostki modułowej powinieneś umieć:

- stosować zasady bezpieczeństwa i higieny pracy i przestrzegania zasad zachowania się podczas wykonywania ćwiczeń wykonywanych w warunkach plenerowych poza szkołą w tym stosowania się do przepisów ruchu drogowego,
- określać warunki oświetleniowe,
- wykorzystywać elementy wiedzy o sztuce przy wykonywaniu zdjęć plenerowych,
- kształtować formę i kompozycję obrazu,
- dobierać narzędzia i sprzęt do określonych prac fotograficznych,
- wykonywać zdjęcia z zastosowaniem różnego sprzętu fotograficznego i wykonać podstawowe czynności fotograficzne a w szczególności:
  - posługiwać się aparatami fotograficznymi: lustrzanką średnioformatową, lustrzanką małoobrazkową, lustrzanką cyfrową, cyfrowym aparatem kompaktowym z możliwością ręcznych ustawień parametrów,
  - stosować obiektywy wymienne,
  - posługiwać się elektroniczną lampą błyskową,
  - posługiwać się światłomierzem z możliwością pomiaru zarówno światła odbitego jak i padającego,
  - wykonywać prace fotograficzne metodami tradycyjnymi i cyfrowymi, w tym wykonywać kopie pozytywowe wykonanych zdjęć,
  - dobierać czułości matrycy w aparacie cyfrowym oraz rozdzielczość i sposób zapisu obrazu,
- określać zasady wykonywania zdjęć reportażowych, krajobrazu i architektury (patrz jednostka 313[O1].02),
- rozpoznawać rodzaje materiałów światłoczułych oraz inne materiały fotograficzne,
- oceniać przydatność materiałów światłoczułych do rejestracji informacji obrazowej w danych warunkach oświetleniowych,
- dobierać optymalną metodę rejestracji obrazu oraz sprzęt i materiały do wykonywania prac fotograficznych w danych warunkach,
- przetwarzać informację obrazową z wykorzystaniem technik informatycznych,
- wykonywać podstawowe prace i procesy technologiczne racjonalnie gospodarując użyciem materiałów a także z zachowaniem przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony środowiska,
- organizować stanowisko pracy fotografa z uwzględnieniem przepisów bezpieczeństwa i ergonomii pracy,
- posługiwać się terminologią zawodową w kontaktach z klientami i dokumentowaniu prac fotograficznych,
- korzystać z różnych źródeł informacji,
- magazynować, przechowywać i dokumentować materiały fotograficzne zgodnie z obowiązującymi przepisami i standardami,
- dokonywać archiwizacji wykonanego zdjęcia poprzez naklejenie go na odpowiednie podłoże i opatrzenie właściwym opisem.

Jeśli uznasz, że któreś z umiejętności wymagają powtórzenia materiału nauczania, to zrób to przed przystąpieniem do realizacji niniejszej jednostki modułowej.

3. CELE KSZTAŁCENIA

W wyniku realizacji programu jednostki modułowej powinieneś umieć:

- określić zasady obsługi sprzętu fototechnicznego stosowanego w fotografii plenerowej,
- obsłużyć sprzęt stosowany w chemicznych i elektronicznych technikach obrazowania,
- określić przydatność materiałów promienioczułych do rejestracji informacji obrazowej w fotografii plenerowej,
- zorganizować prace fotograficzne w plenerze,
- dobrać sprzęt fotograficzny do wykonania zdjęć plenerowych,
- zastosować odpowiednie filtry w fotografii plenerowej i reportażowej,
- dobrać materiały w zależności od techniki fotografii i przeznaczenia obrazu,
- dobrać parametry rejestracji obrazu do rodzaju i przeznaczenia obrazu,
- dobrać rodzaj obiektywów fotograficznych do techniki zdjęć i zamierzonych efektów,
- określić zasady realizacji zdjęć reportażowych, architektury i detali architektonicznych,
- zastosować ogólne zasady kompozycji obrazu fotograficznego w fotografii plenerowej, reportażowej i architektury,
- zastosować różne plany zdjęciowe w fotografii plenerowej, reportażowej i architektury,
- zastosować oświetlenie naturalne, sztuczne i mieszane w fotografii krajobrazu, reportażowej i architektury,
- wykonać zdjęcia krajobrazu, reportażowe i architektury z zastosowaniem różnego sprzętu fotograficznego,
- wykonać zdjęcia architektury wysokich budynków z korekcją perspektywy,
- wykonać zdjęcia krajobrazu w trudnych warunkach pogodowych,
- wykonać zdjęcia nocne w plenerze,
- zastosować przepisy bezpieczeństwa i higieny pracy, ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony środowiska.

4. MATERIAŁ NAUCZANIA

4.1. Narzędzia i sprzęt do wykonywania zdjęć plenerowych i reportażowych

4.1.1. Materiał nauczania

Dobór sprzętu i materiałów do wykonania zdjęć krajobrazu

Odpowiedni dobór sprzętu i materiałów do wykonania zdjęć krajobrazu podyktowany jest aktualnymi warunkami panującymi w miejscu wykonywania fotografii. Przy zdjęciach zarówno krajobrazu jak i przy fotografowaniu obiektów architektonicznych musimy liczyć prawie wyłącznie na warunki oświetleniowe panujące w danej chwili. Niekiedy, np. przy kontrastowym oświetleniu słonecznym, w ogóle nie możemy wykonać zdjęć spełniających nasze oczekiwania. Należy wówczas poczekać, czasami nawet kilka dni i wykonać zdjęcia gdy warunki oświetleniowe będą sprzyjające.

Do prac przeznaczonych do publikacji w Internecie, niewielkich folderach reklamowych czy na pocztówkach wystarczy aparat małoobrazkowy lub cyfrowy o niezbyt dużej rozdzielczości (4-5 milionów pikseli). Do realizacji zamówień mających na celu wykonanie większych formatów wydruku należy stosować aparaty średnioformatowe (szer. filmu 60 mm) lub aparaty cyfrowe dające zdjęcia o większej rozdzielczości (powyżej 6 mln. pikseli). W fotografii plenerowej raczej nie używa się aparatów wielkoformatowych, z uwagi na nieporęczność użycia. Wyjątki stanowią sytuacje gdy do celów specjalnych (np. wielkoformatowych reklam czy w fotografii artystycznej) wskazane jest wykonanie zdjęcia plenerowego o doskonałej jakości i spełniającego specjalne warunki. Wtedy zastosowanie pokłónów standardów w aparacie wielkoformatowym da nam możliwość kreowania ostrości w płaszczyźnie biegnącej w głąb kadru (wykorzystanie reguły Scheimpfluga).

Pomiar światła realizowany obecnie przez nowoczesne aparaty fotograficzne jest pomiarem światła odbitego i pomimo tzw. pomiaru inteligentnego nie zawsze jest w stanie sprostać wymaganiom fotografii krajobrazu. W niektórych przypadkach np. wykonując zdjęcia nocne skala pomiaru światłomierzy wbudowanych w najnowocześniejsze aparaty jest zbyt uboga, aby dokonać pomiaru bardzo słabego oświetlenia. Niekiedy też fotografując motywy o bardzo dużym kontraście lub motywy o dużych jasnych (np. krajobraz w śniegu, plaża z jasnym piaskiem) lub ciemnych (np. asfalt) płaszczyznach, zaawansowane metody pomiaru (np. pomiar matrycowy), mogą dawać błędne wskazania. Aby dokonać właściwych pomiarów ekspozycji może okazać się konieczne dokonanie pomiaru światła padającego za pomocą światłomierza ręcznego.

Dobór techniki zdjęciowej podyktowany jest specyfiką zamówienia. Obecnie klienci żądają prawie wyłącznie zdjęć w formie plików cyfrowych, dlatego też nawet jeśli wykonasz zamówienie techniką tradycyjną będziesz prawdopodobnie zobligowany do zamiany obrazu stworzonego tradycyjną techniką na format cyfrowy poprzez zeskanowanie obrazu negatywowego lub diapozytywowego. Ponadto cyfrowa postać zdjęcia umożliwi Ci w miarę prosty retusz fotografii polegający np. na usunięciu elementów psujących estetykę zdjęcia (przewodów energetycznych, śmieci itp.).

Pamiętaj, że najlepszą jakość zdjęć uzyskuje się przy niższych czułościach materiału zdjęciowego lub najniższej czułości matrycy aparatu cyfrowego. Niemniej parametry obrazu wykonanego metodą tradycyjną są znacznie lepsze niż przy użyciu cyfrowej techniki

zdjęciowej szczególnie jeśli chodzi o skrajne wartości użytecznej skali naświetleń (w strefie prześwietlenia i niedoświetlenia).

W fotografii krajobrazu najczęściej chodzi nam o jak najostrzejsze oddanie całej przestrzeni widocznej na zdjęciu. Za tym idą pewne obostrzenia wynikające z właściwości sprzętu. Jeśli masz wykonać zdjęcie z uwzględnieniem jak największej głębi ostrości w niekorzystnych warunkach oświetleniowych to musisz się liczyć z użyciem większej liczby przesłony co z kolei pociągnie konieczność stosowania dłuższego czasu naświetlania. Stosunkowo długi czas naświetlania pociąga ryzyko poruszenia zdjęcia. Może zatem zająć potrzeba zastosowania statywu oraz urządzenia umożliwiającego wyzwolenie migawki bez dotykania aparatu (wężyk fotograficzny lub pilot do aparatu). Możesz też posłużyć się samowyzwalaczem.

Wykonując pracę przy użyciu czarno-białej techniki zdjęciowej możesz używać barwnych filtrów zdjęciowych. Pamiętaj jednak, aby używać ich w sposób logiczny i celowy. Używając filtra zdjęciowego w danym kolorze uzyskamy rozjaśnienie barw w kolorze filtra i przyciemnienie barw leżących po przeciwnej stronie koła barw. Informacje o szczegółowych efektach zastosowaniu filtrów zdjęciowych powinny być Ci znane w wyniku realizacji jednostki modułowej 313[01].O1.03.

Zachowanie właściwego stanu technicznego soczewek, luster, wizjera, filtrów i innych elementów optycznych sprzętu zdjęciowego a także światłomierza ręcznego ma zasadniczy wpływ na jakość Twojej pracy. W plenerze sprzęt jest szczególnie narażony na zanieczyszczenia, więc musisz się odpowiednio na tę ewentualność przygotować. Po pierwsze do czyszczenia elementów optycznych używaj tylko specjalnie do tego przeznaczonych zestawów, w których skład wchodzi co najmniej: pędzelek z gruszką do zdmuchiwania zanieczyszczeń stałych (pyłków, drobin kurzu), płyn do czyszczenia, bibułki lub miękkie ściereczki. Zestawów należy używać zgodnie z instrukcją obsługi. Pamiętaj jednak, że czyścimy tylko elementy optyczne dostępne z zewnątrz aparatu lub po zdjęciu obiektywu. Niedopuszczalne jest rozkręcanie sprzętu [11, s. 103-106].

Wychodząc w plener niejednokrotnie narażamy sprzęt na niekorzystne działanie warunków atmosferycznych. Używaj zawsze sprzętu w warunkach określonych przez producenta w instrukcji jego użytkowania. Nawet w warunkach zgodnych z instrukcją obsługi sprzęt może zawodzić. Dlatego też profesjonalista nie powinien dać się zaskoczyć i przed udaniem się na plan zdjęciowy powinien dokonać sprawdzenia sprzętu w warunkach „bojowych”. Najczęściej występujące problemy w warunkach obniżonej temperatury to: problem z bateriami, zamrażanie migawki lub listków przysłony, pękanie elementów plastikowych (częste przy statywach), kłopoty z blokadami i gwintami. Przy podwyższonej temperaturze: nie trzymanie blokad (statywy), zaniki obrazu na wyświetlaczach, rozwarstwianie się oklein itp.

Dobór sprzętu i materiałów do fotografowania architektury

Obiekty architektoniczne, jako obiekty trójwymiarowe o dużych rozmiarach, nie zawsze można sfotografować bez deformacji. Wymiana obiektywu na inny, szerokokątny lub długoogniskowy nie zawsze jest wystarczająca. Jeszcze niedawno do fotografii architektury używano aparatów wielkoformatowych o specjalnej budowie pozwalającej na korygowanie zniekształceń perspektywy podczas fotografowania oraz wykorzystanie reguły Scheimpfluga. Można spotkać też obiektywy o ruchomych elementach służących korygowaniu perspektywy podczas fotografowania. W pewnym stopniu perspektywę można korygować podczas wykonywania kopii pozytywowych na powiększalniku. Obecnie, korekcji zniekształceń perspektywicznych dokonujemy najczęściej poprzez obróbkę komputerową zdjęcia wykonanego aparatem cyfrowym.

Do fotografowania obiektów architektonicznych należy wyposażyć aparat w kilka obiektywów o różnych ogniskowych lub w soczewki nasadkowe czy konwertery (w przypadku kompaktowych aparatów cyfrowych), zmieniające ogniskową obiektywu. Obiektyw szerokokątny stosowany jest na ogół przy zdjęciach dużych i wysokich budynków, gdyż pozwala na objęcie całości obiektu lecz na zdjęciach ze zbyt małej odległości obiektyw szerokokątny daje przykrą dla oka, fałszywą perspektywę. Bliższe części budynku sprawiają wrażenie nieproporcjonalnie większych od części dalszych, a linie poziome trójwymiarowego przedmiotu zbiegają się w perspektywie obrazu tym silniej, im bliżej od przedmiotu znajduje się aparat. Poza tym tego rodzaju ujęcie nie ukazuje kształtu dachu, a więc i całości budowli.

Fot. 1. i 2. Ten sam obiekt sfotografowany obiektywem szerokokątnym i długiogniskowym.
Źródło: Materiały autorskie.

Unikniemy tego błędu wykonując zdjęcie przy zastosowaniu obiektywu o ogniskowej standardowej, z większej odległości, jeżeli oczywiście istnieje możliwość takiego ujęcia. Obiektyw szerokokątny można użyć również, gdy obiektyw o ogniskowej standardowej obejmuje całość budowli, lecz bez otoczenia, które chcemy pokazać. Należy wówczas na tyle odsunąć się od obiektu, by uniknąć efektu przerysowania na obrazie. Stosowanie obiektywu o dłuższej ogniskowej umożliwia zbliżenie i podkreślenie odpowiednich części obrazu, dając zarazem poprawną i malowniczą kompozycję, toteż przy zdjęciach architektury znajduje on szerokie zastosowanie. Obiektywy o długiej ogniskowej również mogą w pewnych sytuacjach deformować perspektywę. Deformacja ta polega na wizualnym skróceniu głębi obrazu np. kościół fotografowany w ujęciu skośnym może wyglądać na relatywnie krótszy niż jest w rzeczywistości.

Do zdjęć architektury bardzo przydają się filtry, pozwalają bowiem nie tylko na właściwe odtworzenie perspektywy powietrznej, na odpowiednie stonowanie nieba, ale również na poprawne, a często malownicze skomponowanie całości budowli, wtopionej w krajobraz, z niebem pokrytym obłokami. Najjaśniejszą partią obrazu powinna być oświetlona architektura, a nie puste niebo. Aby to osiągnąć w fotografii czarno-białej, wystarcza przeważnie filtr żółty lub żółtopomarańczowy; gdy chcemy jednak uzyskać silniejsze stonowanie jasnego nieba – stosujemy wtedy filtr pomarańczowy lub czerwony. Budynki wystąpią wówczas jasno na ciemnym tle, a filtr czerwony rozjaśni nawet bardzo ciemną czerwień budowli, gdyby zachodziła obawa zlania się ich z ciemnym otoczeniem. Zastosowanie czerwonego filtra w połączeniu z materiałem panchromatycznym powoduje, że odległe plany stają się wyraziste, co ma znaczenie zwłaszcza przy zdjęciach, które obejmują daleki horyzont, jak zdjęcia z wież

i lotnicze. Jeżeli zachodzi potrzeba zróżnicowania kilku rodzajów czerwonych kamieni lub cegły, występujących w strukturze budowli, można zastosować filtr czerwony i materiał negatywowy uczulony na podczerwień. Do zdjęć architektury techniką barwną nie stosuje się raczej ani filtrów efektowych ani barwnych, a tylko polaryzacyjny i UV. Filtr polaryzacyjny częściowo usuwa niektóre zbędne refleksy na wodzie, na chodnikach i dachach, na szkłe – refleksy, które mogą być nawet malownicze, ale nie są potrzebne, a raczej przeszkadzają w estetycznym odwzorowaniu wizerunku obiektu architektonicznego.

Ważne jest również posiadanie zewnętrznego światłomierza ręcznego z możliwością pomiaru światła padającego, ponieważ przy zdjęciach architektury możemy mieć do czynienia z dużymi jasnymi lub ciemnymi płaszczyznami fałszującymi pomiar światła odbitego. W trudnych warunkach oświetleniowych przyda się na pewno statyw i urządzenia do wyzwalania migawki bez dotykania aparatu. Fotografując pod ostrym kątem w stosunku do słońca przyda się osłona przeciwsłoneczna, ale nie zaszkodzi użyć jej nawet w dzień pochmurny.

Dobór sprzętu i materiałów do wykonywania zdjęć reportażowych

Reportażem nazywamy ten rodzaj fotografii, która zajmuje się życiem codziennym ludzi, zdarzeniami, wypadkami, która jest silnie związana z rzeczywistością. Fotografia ta opowiada o zajęciach ludzi i o ich uczuciach. Ukazuje świat i stosunki panujące między ludźmi. Odnajduje w ludziach rysy ich charakteru, dociera do wnętrza człowieka, ukazuje warunki w jakich żyje, odsłania nawet środowisko, z którego pochodzi [1, s. 8].

Charakter zdjęć reportażowych zmusza fotografa do stosowania sprzętu i materiałów, które pozwolą mu na swobodne poruszanie się w czasie wykonywania swojej pracy. Zarówno sprzęt jak i materiały muszą być na tyle dobrej klasy, aby wykonane zdjęcia były wysokiej jakości.

Do wykonywania fotografii reportażowej stosujemy obecnie dwie techniki zdjęciowe: tradycyjną i cyfrową. Zarówno tradycyjny jak i cyfrowy, nowoczesny aparat stosowany do zdjęć reportażowych powinien mieć następujące możliwości techniczne:

- możliwość nastawiania ręcznego trybu warunków ekspozycji, ogniskowej obiektywu i ostrości,
- w aparatach tradycyjnych automatyczny przesuw filmu w jedną i drugą stronę,
- sprawny i szybki system nastawiania ostrości (autofocus),
- pomiar światła TTL zarówno dla światła ciągłego jak i dla systemowo z nim sprzężonej lampy błyskowej,
- możliwości synchronizacji lampy błyskowej na pierwszą lub drugą kurtynę (bezpośrednio po otwarciu pierwszej kurtynki migawki lub po naświetleniu – przed zamknięciem drugiej kurtynki migawki).

Dodatkowe, ułatwiające fotografowanie reportażu tryby pracy aparatów to: program (P), priorytet przysłony (Av), priorytet czasu naświetlania (Tv) oraz program tematyczny „Sport”.

Przy wykonywaniu fotografii reportażowej techniką tradycyjną najporęczniejszym sprzętem jest małoobrazkowa lustrzanka jednoobiektywowa z zestawem obiektywów zoom w zakresach ogniskowych od 28 mm do nawet 1000 mm.

Do wykonywania większości typowych, usługowych zdjęć reportażowych wykonywanych tradycyjną techniką zdjęciową wystarczy zazwyczaj jeden obiektyw zmiennoogniskowy z zakresem ogniskowych 28 – 90 mm. Taki obiektyw jest wystarczający, ponieważ obiektywy o ogniskowych poniżej 28 mm powodują przy zdjęciach reportażowych nieprzyjemne zniekształcenia a obiektywy powyżej 90 mm są przydatne przy wykonywaniu zdjęć reportażowych specjalistycznych takich jak zdjęcia sportowe (mecze piłki nożnej) czy zdjęcia z życia zwierząt (wtedy niezastąpione będą obiektywy o zmiennej ogniskowej np. 90-300 mm,

lub o stałej ogniskowej 500 czy 1000 mm). Fotografując aparatem cyfrowym oczywiście należy ogniskowe te odpowiednio przeliczyć.

Wykonując zdjęcia reportażowe aparatem tradycyjnym używamy najczęściej błon negatywowych barwnych. Dobór czułości błon negatywowych należy przeprowadzić poprzez rozpoznanie warunków oświetleniowych, w których będziemy realizowali zamówienie. Jeśli będziemy fotografować w plenerze przy bezpośrednim oświetleniu słonecznym to musimy zastosować błon negatywowe o mniejszej czułości – 100 czy 200 ISO (nawet jeśli w aparacie posiadamy bardzo krótkie czasy otwarcia migawki). Wykonując zdjęcia reportażowe w pomieszczeniach jasno oświetlonych dobrze jest używać materiałów zdjęciowych wysokoczułych – np. 400 ISO. Materiały zdjęciowe o wyższych czułościach nie posiadają już tak dobrych parametrów technicznych i klienci mogą nie być usatysfakcjonowani jakością zdjęć.

Wykonując zdjęcia techniką cyfrową masz ten komfort, że możesz przestawiać czułość podczas fotografowania. Czułości możesz dobrać analogicznie jak w opisanej wyżej technice tradycyjnej. Pamiętaj jednak, że zbyt duża czułość, w niektórych modelach aparatów, może spowodować poważną utratę jakości. Osobną, ważną sprawą jest ustawienie parametrów rejestracji obrazu. Przy wykonywaniu zdjęć reportażowych stosowanie zapisu RAW może być kłopotliwe z powodu konieczności konwertowania czasami nawet i kilkuset plików. Jeśli jednak specjalnie zależy ci na jakości to wybierz taki rodzaj zapisu. Najlepszym rozwiązaniem jest zapisanie zdjęć reportażowych w postaci JPG (JPEG). Jeśli Twój aparat posiada rozdzielczość 7 czy 12 mln pikseli a docelowo zdjęcia mają mieć format 10x15 czy 13x18 cm to nie ma sensu używać maksymalnej rozdzielczości aparatu (chyba, że zdjęcia masz zamiar kadrować lub powiększać). Najczęściej wystarczy rozdzielczość 5 mln pikseli i zapis ze średnią kompresją. Zbyt duży rozmiar pliku ma jeszcze jedną wadę. Jeśli trzeba wykonać dużą serię zdjęć (np. 20-40) w krótkich odstępach czasu to przy dużym rozmiarze pliku, w niektórych aparatach, może wystąpić zjawisko zapełnienia pamięci buforującej. Będzie to skutkowało chwilowym uniemożliwieniem wykonywania dalszych zdjęć. Jeśli spotkasz się z potrzebą wykonania takiej serii zdjęć (np. przy wręczaniu promocji lub dyplomów) sprawdź wcześniej czy w twoim aparacie nie wystąpi takie zjawisko przy określonej rozdzielczości fotografowania. Wykonaj testowo np. 40 zdjęć w odstępach 1 sek. I sprawdź czy w trakcie aparat nie odmówi posłuszeństwa.

Do wykonywania zdjęć reportażowych techniką cyfrową najlepiej nadają się aparaty cyfrowe typu lustrzanka, lecz można takie prace wykonywać również za pomocą cyfrowych aparatów kompaktowych zaopatrzonych w stopki sprzęgające je z systemowymi lampami błyskowymi. Generalnie, do zdjęć reportażowych wykonywanych lustrzankami cyfrowymi stosuje się obiektywy typu zoom o ogniskowych w zakresie od 15 do 55 mm.

Przed przyjęciem zlecenia dobrze by było abyś dokładnie wypytał klienta o warunki, w których przyjdzie ci realizować zamówienie (przestrzeń, wielkość pomieszczeń, oświetlenie). Czasami też dobrze jest wcześniej obejrzeć miejsce wykonania reportażu w porze dnia, gdy będzie on wykonywany (np. może wtedy padać na modeli bezpośrednio światło słoneczne przez okna), celem dobrania odpowiedniego sprzętu i materiałów do zrealizowania zamówienia.

Pamiętaj, aby przed wykonaniem usługi umówić się z klientem czy w ramach opłaty za wykonaną usługę otrzymuje tylko zdjęcia w formie kopii pozytywowych i np. plików na płycie w małej rozdzielczości (np 480 x 640 pikseli), czy również otrzymuje wywołaną błonę negatywową lub oryginały plików, z których wykonano odbitki.

Lampa błyskowa jest kolejnym elementem wyposażenia fotoreportera. Przy profesjonalnym wykonywaniu zdjęć reportażowych, bardzo rzadko i to prawie wyłącznie w sytuacjach awaryjnych, używa się lampy błyskowej wbudowanej w aparat. Jest ona zazwyczaj małej mocy i sprzyja powstawaniu efektu czerwonych oczu. Do prac

zawodowych używa się lamp błyskowych, o liczbie przewodniej minimum 35 dla kąta widzenia obiektywu standardowego, systemowo sprzężonych z aparatem fotograficznym (zarówno cyfrowym jak i tradycyjnym). Bardzo przydatną cechą profesjonalnych lamp błyskowych jest możliwość odchylenia, zarówno w pionie jak i poziomie, głowicy z reflektorem lampy. Podczas wykonywania zdjęć reportażowych lampą błyskową steruje automatyka aparatu lub lampy a my możemy zadawać poprawki naświetleń bezpośrednio sterując jej pracą za pomocą aparatu.

Do lampy błyskowej przydaje się często ekran rozpraszający jej światło. W niektórych lampach, w obudowie schowany jest miniaturowy, biały ekran, którego można użyć w odpowiednich sytuacjach. Można też dokupić specjalnie produkowany ekran do odpowiedniego typu lampy błyskowej. Dobrze też sprawdza się kawałek sztywnej, białej kartki przymocowany gumką recepturką do ruchomej części lampy błyskowej zawierającej źródło światła. Regulowanie wielkości takiego ekranu nie następuje żadnej trudności gdy zachodzi potrzeba zmniejszenia go lub zwiększenia.

Statyw w fotografii reportażowej przydaje się dość rzadko. Pomocny jest przy wykonywaniu zdjęć np. sportowych przy użyciu obiektywu o bardzo długiej ogniskowej. Polecam również wykorzystanie statywu podczas wykonywania zdjęć reportażowych z uroczystości ślubnych w kościele – w celu wykonania zdjęć przy długim czasie naświetlania, w świetle zastanym, gdy fotografowane osoby pozostają we względnym bezruchu. Do zdjęć reportażowych częściej stosuje się tzw. „monopod” który jest odmianą statywu o jednej nodze. Zapewnia on nieco większą stabilność aparatu niż przy zdjęciach „z ręki”.

Torba reporterska to „sejf” fotografa. Zabezpiecza sprzęt przed uszkodzeniami dzięki odpowiednio skonstruowanym ściankom zewnętrznym i miękkim przegrodom wewnątrz. Nie warto oszczędzać na zakupie dobrej dużej torby.

Przygotowanie sprzętu fotograficznego do wykonania zdjęć reportażowych polega głównie na sprawdzeniu jego stanu technicznego i jego kompletności. Przed udaniem się na miejsce wykonywania reportażu sprawdź po kolei:

- działanie wszystkich mechanizmów aparatu, oraz ustawień które mogłeś zmienić przy poprzednim używaniu aparatu np. czy w aparacie tradycyjnym nie jest przestawiona czułość filmu (z ustawienia DX na manual), tryby zwijania błony fotograficznej itp.,
- czy obiektywy które masz zamiar używać, działają prawidłowo z aparatem, którego będziesz używał,
- czy elementy optyczne aparatu (celownik, ekran, lustro) i obiektywy (soczewka przednia i tylna) nie wymagają czyszczenia – jeśli tak to wyczyść,
- stan naładowania baterii (zawsze powinieneś mieć też świeże, zapasowe baterie),
- czy posiadasz wszystkie akcesoria takie jak: mocowanie lampy błyskowej, kable połączeniowe do lampy i dedykacje (przy dużych lampach mocowanych za pomocą śruby statywowej),
- czy w aparacie cyfrowym jest karta pamięci właściwej pojemności i czy masz zapasową (sprawdzoną i sformatowaną),
- czy posiadasz wystarczającą ilość i wybór materiałów zdjęciowych z co najmniej jedną rolką błony negatywowej w nadmiarze,
- czy posiadasz właściwą do aparatu i sprawną lampę błyskową oraz zapas baterii (2 komplety),
- czy posiadasz ze sobą ekran odbijający światło lampy błyskowej.

Jeśli już to wszystko sprawdzisz, zabierz ze sobą więcej sprzętu niż powinieneś, by być przygotowanym na wszelkie nieprzewidziane sytuacje podczas wykonywania zdjęć reportażowych, bo nie można nigdy do końca przewidzieć sytuacji, w których przyjdzie Ci realizować zadanie. Weź też ze sobą lekki statyw lub chociaż monopod oraz sprzęt do czyszczenia obiektywów. Spakuj wszystko do solidnej torby reporterskiej i wyruszaj do pracy.

4.1.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakie czynniki należy uwzględnić w doborze sprzętu i materiałów do wykonywania fotografii plenerowej?
2. W jakich warunkach wykonywania zdjęć plenerowych może zaistnieć potrzeba posłużenia się światłomierzem mierzącym światło padające?
3. W jakich warunkach atmosferycznych, przy wykonywaniu zdjęć plenerowych sprzęt może przestać prawidłowo funkcjonować?
4. Jakich aparatów używamy do fotografii architektonicznej?
5. Jakie efekty uzyskujemy fotografując obiekty architektoniczne obiektywem szerokokątnym?
6. Jakie trudności najczęściej napotyka fotograf przy wykonywaniu zdjęć architektury?
7. Jakie rodzaje aparatów fotograficznych stosuje się najczęściej do wykonywania zdjęć reportażowych?
8. Jakie czynniki należy uwzględnić w doborze sprzętu i materiałów do wykonywania zdjęć reportażowych?
9. Jakie rodzaje obiektywów i o jakich ogniskowych najczęściej stosuje się do wykonywania zdjęć reportażowych tradycyjnym aparatem fotograficznym?
10. Jakie rodzaje obiektywów i o jakich ogniskowych stosuje się najczęściej do wykonywania zdjęć reportażowych cyfrowym aparatem fotograficznym?
11. Jaka najmniejsza liczba przewodnia lampy błyskowej jest zalecana do wykonywania zdjęć reportażowych?
12. Do czego może się przydać biała kartka oraz gumka recepturka podczas wykonywania zdjęć reportażowych?
13. Kiedy zdjęcia reportażowe powinno wykonywać się przy użyciu statywu?
14. Co należy sprawdzić przed wyruszeniem w teren gdzie będziesz realizował zdjęcia reportażowe?

4.1.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Dobierz aparat i sprzęt dodatkowy do wykonania metodą cyfrową zdjęcia krajobrazu. Docelowy format zdjęcia to druk wielkoformatowy 80x150 cm.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) zastanowić się i zanotować:
  - jakie szczególne warunki występują podczas fotografowania krajobrazu określonego w temacie ćwiczenia,
  - jakie warunki techniczne powinna spełniać wykonana usługa,
- 3) sporządzić listę sprzętu potrzebnego do wykonania zadania,

- 4) uzasadnić pisemnie wybór poszczególnych elementów wyposażenia,
- 5) przedstawić listę do oceny nauczycielowi.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- różne rodzaje aparatów cyfrowych – aparaty kompaktowe, lustrzanki,
- statyw, wężyki spustowe, pilot do zdalnego wyzwiania migawki,
- barwne filtry zdjęciowe,
- światłomierze ręczne,
- zeszyt i przybory do pisania.

Ćwiczenie 2

Wybierz aparat fotograficzny i sprzęt dodatkowy do wykonania zdjęć reportażowych w plenerze oświetlonym bezpośrednim światłem słonecznym.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) sporządzić zestaw potrzebnego sprzętu na kartce papieru,
- 3) dokonać wyboru sprzętu,
- 4) dokonać prezentacji na forum grupy,
- 5) poprosić nauczyciela o komentarz i ocenę.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- różne rodzaje aparatów cyfrowych – kompaktowe, hybrydowe, lustrzanki,
- różne rodzaje lamp błyskowych,
- zestaw akcesoriów dodatkowych: statywy ciężkie i lekkie, monopod, filtry zdjęciowe, wężyki, piloty, ekrany odbijające itp.

4.1.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) dobrać aparat fotograficzny i sprzęt dodatkowy do wykonania zdjęć krajobrazowych metodą cyfrową?	☐	☐
2) wybrać określoną technikę wykonywania zdjęć w zależności od specyfiki zamówienia?	☐	☐
3) określić jak należy postępować ze sprzętem fotograficznym w warunkach plenerowych?	☐	☐
4) dobrać aparat fotograficzny z odpowiednim obiektywem do fotografowania obiektów architektonicznych?	☐	☐
5) dobrać sprzęt dodatkowy do wykonywania fotografii architektury?	☐	☐
6) zdefiniować na czym polega specyfika wykonywania zdjęć reportażowych?	☐	☐
7) określić jaka technika fotografowania będzie najodpowiedniejsza do wykonania zamówienia?	☐	☐
8) dobrać aparat fotograficzny do wykonania zdjęć reportażowych?	☐	☐
9) rozróżnić jakie lampy błyskowe najlepiej nadają się do wykonywania zdjęć reportażowych?	☐	☐

4.2. Zasady wykorzystania różnych rodzajów oświetlenia w fotografowaniu krajobrazu, architektury i w fotografii reportażowej

4.2.1. Materiał nauczania

Zasady wykorzystania oświetlenia naturalnego przy fotografowaniu krajobrazu

Zanim przystąpisz do wykonywania zdjęć krajobrazu najpierw musisz rozpoznać parametry jego oświetlenia: intensywność, kierunek padania i barwę. Intensywność oświetlenia pejzażu zależna jest w dużej mierze od stopnia zanieczyszczenia powietrza (mgła, chmury, kurz itp.) i kąta padania światła. Jasne, intensywne światło jest „twarde” (kontrastowe) i rzuca wyraźniejsze cienie, zaś światło rozproszone jest „miękkie” (mało kontrastowe) i nie daje takiej wyraźnej różnicy między oświetloną a nieoświetloną częścią fotografowanej płaszczyzny. Dlatego w krajobrazie rozróżniamy tzw. oświetlenie kontrastowe (w ciągu dnia), które nadaje wyraźny kontrast między oświetlonymi fragmentami fotografowanego obiektu i oświetlenie „miękkie” (rano i wieczorem, przy zachmurzonym niebie), charakteryzujące się niewielkimi różnicami intensywności światła. Oświetlenie „miękkie” znacznie lepiej modeluje fotografowany pejzaż niż oświetlenie kontrastowe i dlatego większość fotografii plenerowych wykonywana jest przy takim właśnie oświetleniu.

Światło w fotografii krajobrazu spełnia trzy ważne funkcje (oprócz tego, że czyni pejzaż widzialnym):

- buduje przestrzeń i głębię,
- stwarza nastrój,
- ma zasadniczy wpływ na plastykę zdjęcia.

Nierzadko pragniemy, aby zdjęcie pejzażu oddawało wrażenie głębi i przestrzeni, złudzenie trójwymiarowości. W tym celu wykorzystujemy odpowiedni kierunek oświetlenia (kąt padania światła na fotografowany krajobraz), który ma wpływ na dramaturgię obrazu. Dlatego mówimy o oświetleniu pejzażu światłem płaskim lub plastycznym (kierunkowym i „pod światło”).

Do zdjęć krajobrazu możemy więc wykorzystać światło promieni słonecznych padających bezpośrednio zza aparatu w kierunku fotografowanej przestrzeni. Mamy wtedy do czynienia z oświetleniem płaskim. Ten rodzaj oświetlenia odpowiedni jest do podkreślenia barwności motywu, ponieważ barwy wychodzą przy nim najwierniej. Płaskie oświetlenie można dobrze wykorzystać także w fotografii czarno-białej, zwłaszcza dla podkreślenia wyraźnych, graficznych linii pejzażu (motywy zimowe), ponieważ płaskie oświetlenie pejzażu zmienia jego przestrzenność, podkreślając linie i płaszczyzny. Ten rodzaj światła nie nadaje się jednak do podkreślenia faktury krajobrazu.

Oświetlenie kierunkowe uwydatnia przestrzenność krajobrazu, ponieważ światło pada pod mniejszym lub większym kątem w stosunku do fotografowanych obiektów i pojawiają się za nimi większe lub mniejsze cienie. Jeśli zależy nam na zrozumiałości i uwypukleniu wrażenia przestrzenności to przyczynić się do tego mogą odpowiednio uchwycone cienie, które mogą uwydatnić np. fakturę zaoranej ziemi czy ogrom fotografowanej budowli.

Ciekawe efekty daje też fotografowanie pod słońce („pod światło”). Obiektów aparatu fotograficznego kieruje się bezpośrednio w stronę źródła światła, co podkreśla zarysy fotografowanego krajobrazu. Jest to oświetlenie dające największe kontrasty, ale sprawia pewne problemy z uzyskaniem atrakcyjnych pozytywów – zazwyczaj trzeba wykonać kilka lub kilkanaście prób zanim efekt będzie zadowalający. Przy jego pomocy można uzyskać wspaniałe efekty plastyczne i odpowiedni nastrój. Należy jednak pamiętać, aby przy

wykonywaniu zdjęć tego typu zachować szczególną ostrożność, gdyż patrzenie na słońce wprost przez obiektyw może być bardzo niebezpieczne dla oka.

Fot. 3. 4. Zdjęcia krajobrazu pod światło. Źródło: materiały autorskie

Przy słabym oświetleniu różnice tonalne między poszczególnymi odcieniami skali czarno-białej maleją, i odwrotnie – przy intensywnym oświetleniu wzrasta kontrast między czernią a bielą, jasnymi a ciemnymi fragmentami obrazu, między światłem a cieniem.

W kompozycji obrazu cienie są na ogół ważniejsze niż oświetlone fragmenty kadru. Cienie są zwykle silnym środkiem wyrazu przy tworzeniu fotogramów posępnych, nastrojowych. Kombinacja zaciemnionych i oświetlonych części pejzażu fotograficznego stwarza wrażenie głębi i przestrzeni.

Zmiany pogody w ciągu dnia także mają wpływ na kolor światła. Mglista, wilgotna aura, kiedy w powietrzu jest dużo cząsteczek wody, ma tendencję do absorbowania światła, zwłaszcza w niebieskiej części widma. Niebo jest mniej niebieskie i bardziej białe niż w południe pogodnego dnia. Dlatego w pogodny dzień cień powstały od światła nieba jest niebieski [7, s. 96–97].

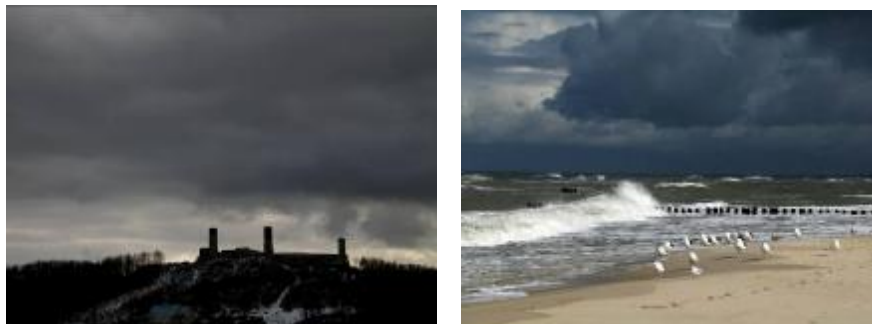
Krajobraz zimowy to przede wszystkim oślepiająco biały, lśniący śnieg. W zestawieniu z tym stwierdzeniem jedna z głównych zasad fotografii zimowej brzmi jak paradoks: na zdjęciu zimowym ze śnieżnym krajobrazem, nie będzie bieli, jeżeli zabraknie na nim czerni.

Najkorzystniej krajobraz zimowy wygląda w słońcu. Obfituje wówczas w bogatą grę światłocieni uwydatniającą biel i strukturę śniegu we wszelkich, najmniejszych nawet, załamaniach terenu. Na pierwszym planie efektownie wychodzą wtedy wszelkie ślady sań, nart, butów itp. Im ciemniejsze będą nieoświetlone bezpośrednimi promieniami słonecznymi fragmenty tych śladów, tym wydatniej wyjdzie kontrastująca z nimi biel oświetlonego śniegu. Cienie na śniegu są zazwyczaj bardzo plastyczne, gdyż w porze zimowej słońce świeci dość nisko i jego promienie mają bieg skośny, wydobywają więc najmniejsze załamania terenu oraz krystaliczną fakturę zaśnieżonych powierzchni.

Wszystko to niknie przy pogodzie pochmurnej. Śnieg sprawia wrażenie płaskości, a jego biel zamienia się w ogólną szarość. Nie należy stąd wyciągać wniosku, iż podczas pogody bezsłonecznej fotografowanie nie jest wskazane. Powinniśmy tylko starać się, aby na zimowej fotografii krajobrazowej zagrały inne czynniki - nie faktura śniegu lecz na przykład ośnieżone konary drzew, dachy domów, sanie na drodze itp. Niebanalne ujęcia można uzyskać podczas zawiei śnieżnej, jeśli smugi padających płatków będą na zdjęciu dostatecznie wyraźne. W tym

celu należy przysłonę ustawić tak, by ostro wychodziły płatki śniegu już na pierwszym planie. Fotografować można spod parasola lub dachu [12, s. 76–77].

Fotografowanemu pejzażowi dodaje też uroku ciemne niebo przed deszczem. Stanowi kontrastujące tło dla jeszcze jasno oświetlonych partii obrazu lub przeblysków światła w miejscach gdzie chmury całkowicie jeszcze nie zasłoniły oświetlonych partii nieba.

Fot. 5. 6. Ciemne niebo przed deszczem. Źródło: Materiały autorskie.

Zapis RAW w fotografii plenerowej

Jak już powinieneś wcześniej wiedzieć w aparatach cyfrowych są to po prostu dane zebrane z matrycy światłoczułej i zapisane bez żadnej obróbki. Dlatego często na pliki zapisane w formacie RAW mówi się "cyfrowy negatyw". W komputerze, za pomocą specjalnego programu dołączanego zawsze do aparatu, można te dane poddać obróbce, decydując, jaki ustawić balans bieli, tryb wyostrozania, nasycenie kolorów czy kontrast. Jeśli z jakichś powodów nie podoba nam się zdjęcie, można je poprawić i spróbować innych ustawień. Szczególnie dużą gamę tych możliwości możesz wykorzystać przy zdjęciach nocnych.

Rola oświetlenia przy fotografowaniu architektury

Architekturę fotografujemy najczęściej w oświetleniu dziennym. Fotografując obiekty architektoniczne związane z krajobrazem, należy dostosować się do naturalnych warunków oświetleniowych, gdyż o każdej porze dnia obiekty te są oświetlone inaczej. Wskazane jest przed rozpoczęciem dokumentacji fotograficznej – szczegółowe jej opracowanie, polegające na obserwowaniu obiektu nie tylko z różnych stron, ale i w różnych porach dnia, a nawet roku [14, s. 52].

Obiekty architektoniczne „żyją” dopiero wtedy, gdy są w pełni oświetlone i gdy tworzą się na nich cienie w różnych tonacjach oraz oświetlone miejsca mieniają się różną jasnością i odcieniem. Charakter powierzchni: gzymsy, kolumny, wnęki to wszystko ma stanowić powierzchnię, na której światło „rozegrało harmonię kształtów”. Niestety, światło jest zmienne i budynek nie we wszystkich jego układach wygląda najkorzystniej. Wynika z tego, że nasze możliwości wykorzystania dobrego oświetlenia budynków są ograniczone i sprowadzają się do paru zaledwie wariantów oświetlenia danego budynku - czasem nawet do jednego (np. dany obiekt prezentuje się najlepiej tylko w połowie marca w godzinach przedpołudniowych).

Do celów dokumentacyjnych prawie zawsze fotografujemy budowle w pełnym słońcu lub w słońcu zamglonym. Zdjęcia architektury w dzień pochmurny z zasady są płaskie, nie uwypuklają się na nich elementy architektoniczne.

Oświetlenie budowli zależne jest od tego, czy na zdjęciu pokazujemy jedną jej ścianę (na przykład front), czy też dwie ściany (np. front i bok). W pierwszym przypadku mamy do czynienia z układem płaskim, a oświetlenie podkreśla powierzchnię wypukłości i wklęsłości fotografowanej ściany, w drugim oświetlamy wyraźną bryłę przestrzenną, zatem oświetlenie powinno uwypuklić bryłowatość całej budowli.

W celu podkreślenia bryłowatości budynku fotografowanego skosem, staramy się, aby jedna z widocznych ścian była jaśniejsza, a druga ciemniejsza.

Kształty budowli będą czasem lepiej wyeksponowane przy fotografowaniu pod światło. Nabiorą wówczas innego, tajemniczego wyglądu. Pamiętaj jednak, aby ze względów bezpieczeństwa nie umieszczać tarczy słońca w kadrze, a ustalając warunki ekspozycji należy niedoświetlać przynajmniej o jedną przysłonę.

Fot. 7. 8. Obiekty architektoniczne fotografowane pod światło. Źródło: Materiały autorskie.

Światło we wnętrzu

Aby otrzymać prawidłowy obraz wnętrza, nie stosujemy żadnego oświetlenia sztucznego. Korzystamy wyłącznie ze światła wpadającego przez okna czy drzwi, względnie ze światła naturalnego żarowego zainstalowanego dla codziennego oświetlenia wnętrza.

Architekt, komponując zewnętrzne kształty budowli zależnie od oświetlenia, projektuje również i układ oświetleniowy wnętrza. Jeżeli w pięknym wnętrzu jakiś jego fragment jest ciemny, dowodzi to, że takie było założenie architekta. Obowiązkiem fotografa dokumentalisty jest zachowanie atmosfery wnętrza, co rzadko jest możliwe przy zastosowaniu oświetlenia sztucznego ustawionego przez fotografa.

Fot. 9. Zachowanie atmosfery wnętrza przy fotografowaniu wnętrza przy użyciu światła zastanego. Źródło: Materiały autorskie.

W zdjęciach wnętrz bardzo ciekawe efekty uzyskujemy fotografując smugi bezpośrednich promieni słonecznych, wpadających do wnętrza przez otwory okienne. Gdy powietrze wnętrza jest czyste, smugi te są niewidoczne. Dostrzegamy wówczas jedynie plamy słoneczne, rysujące na podłodze lub ścianach kształt okna. Gdy powietrze jest choć trochę zakurzone lub zadymione, powstają w nim jasne, bogate tonalnie zróżnicowane smugi - „promienie”, nadające obrazowi pogodny nastrój [4, s. 103–104].

Oświetlenie w fotografii reportażowej

Najkorzystniejsze w fotografii reportażowej jest używanie światła zastanego w danej sytuacji i danym miejscu. Oświetlenie takie nadaje zdjęciu charakteru autentyczności odwzorowującej klimat czasu i miejsca, w którym zostało wykonane. Czasem fotoreporter chcąc przekazać charakter miejsca lub sytuacji decyduje się na rezygnację z technicznej doskonałości zdjęć na rzecz przekazania autentyzmu. Niejednokrotnie to właśnie zdjęcia poruszone, niedoświetlone czy lekko nieostre są odbierane przez widza jako bardziej autentyczne niż te technicznie doskonałe.

Nie oznacza to bynajmniej, że w reportażu oświetlenie jest efektem przypadku (przynajmniej nie zawsze). Fotograf wykonujący zdjęcia reportażowe najczęściej świadomie decyduje o wyborze odpowiedniego miejsca fotografowania w stosunku do panującego oświetlenia a w szczególności oświetlenia elementu głównego, który stanowi treść tematu reportażu. Elementy, które przeszkadzają w kompozycji zdjęcia „zgubić” można również stosując odpowiedni dobór miejsca fotografowania w stosunku do panującego oświetlenia (umieszczając je w cieniach) lub poprzez małą głębię ostrości (gdzie tylko motyw główny będzie ostry).

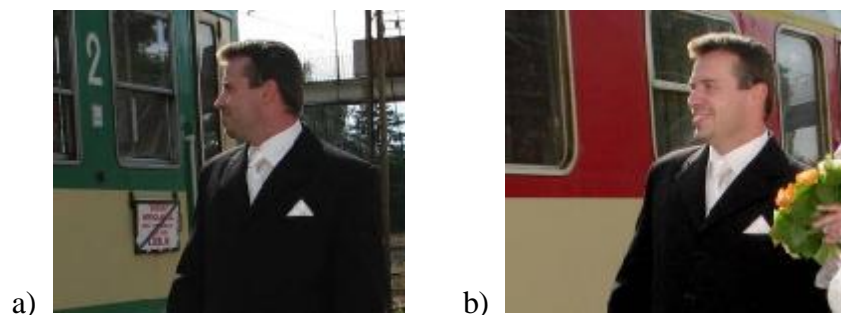
Fotografowie wykonujący fotoreportaże preferują światło rozproszone, które przekazuje naturalne bogactwo tonalne przedmiotów oraz ich najdrobniejsze szczegóły. Przy całkowitym zachmurzeniu oświetlenie ze wszystkich kierunków będzie jednakowe. Wówczas zdjęcia wykonuje się łatwiej, ponieważ fotograf nie znajdzie się nigdy w pozycji „pod światło” w stosunku do bezpośredniego światła słonecznego. Niestety przy takim oświetleniu istnieje niebezpieczeństwo, że temat główny zdjęcia może tonalnie zlać się z tłem i przestanie być widoczny. Dlatego też wykonywanie fotografii reportażowej w oświetleniu rozproszonym wymaga stosowania zasad kompozycji obrazu zapobiegających takiemu zjawisku.

Jeśli fotoreporter jest zmuszony skoncentrować się na wierności odtworzenia wizerunku tematu głównego nawet w terenie musi się posłużyć światłem lampy błyskowej. Lampa błyskowa zapewni co prawda wystarczającą ilość światła do zarejestrowania tematu, ale pozbawi zdjęcie uroku wynikającego z wykorzystania oświetlenia zastanego. Cóż, temat czasem jest ważniejszy.

W fotoreportażu wykonywanym w dzień na zewnątrz – fotografujemy głównie przy wykorzystaniu panującego oświetlenia dziennego. Niestety, w otwartej przestrzeni, prawie nigdy nie mamy wpływu na to, przy jakich warunkach oświetleniowych będziemy wykonywać naszą pracę.

Gdy sytuacja zmusi Cię do sfotografowania kogoś przy bezpośrednim świetle słonecznym a zdjęcie musisz zrobić pod światło, to dla uzyskania lepszych efektów możesz posłużyć się lampą błyskową. Fotografując z małej odległości (1-2 metrów) możesz użyć małej lampy wbudowanej w aparat, przy fotografowaniu z większej odległości (3-6 metrów) musisz zaopatrzyć się w lampę błyskową o dużej liczbie przewodniej (nawet 45 czy 60) przy czym reflektor lampy powinien być skierowany na wprost (kierunek świecenia równoległy do osi optycznej obiektywu).

Taka metoda doświetlania miejsc nieoświetlonych nosi nazwę „metody błysku dopełniającego”. Fotografując w ten sposób często będzie zachodzić potrzeba używania najkrótszego, możliwego czasu zapewniającego synchronizację z lampą błyskową. U większości obecnie używanych aparatów to pomiędzy 1/125 a 1/250 sek. Przy tak długim (jak na oświetlenie słoneczne) czasie trzeba używać dość dużej liczby przysłony. Przy czułości 400 lub 800 ISO może się okazać, że nie mamy w obiektywie odpowiednio dużej liczby przysłony (czasami nawet 32 czy 64). Nie trudno zatem policzyć, że dla czułości 100 ISO fotografując przy przysłonie 22 z odległości 2 metrów lampa błyskowa musi mieć liczbę przewodnią 44.

Fot. 10. Zdjęcia reportażowe wykonywane pod światło:

a) z wykorzystaniem panującego oświetlenia b) z użyciem błysku dopełniającego. Źródło: Materiały autorskie.

Z podobną sytuacją możesz się spotkać fotografując w słoneczny dzień w pomieszczeniach posiadających duże okna od strony południowej lub zachodniej. Bezpośrednie światło słoneczne wpadające przez okna może jasnymi, miejscowymi plamami oświetlać fotografowane osoby powodując bardzo duży kontrast pomiędzy osobami oświetlonymi i nieoświetlonymi. Najgorzej będzie wówczas, gdy będziesz musiał sfotografować na jednym zdjęciu dwie osoby – jedną stojącą w słońcu a drugą w cieniu. Jest tylko jedno wyjście. Musisz zastosować na tyle intensywne oświetlenie za pomocą lampy błyskowej by zrównoważyło lub nawet przewyższyło swoją wartością oświetlenie słoneczne. Wtedy obydwie osoby na zdjęciu będą widoczne jako jednakowo oświetlone. Minusem tej metody jest to, że tło będące zazwyczaj w cieniu może być nienaturalnie ciemne. Tą metodę fotografowania można stosować również do równoważenia kontrastowego oświetlenia twarzy przy wykonywaniu zdjęć reportażowych na otwartej przestrzeni gdzie bezpośrednie światło słoneczne daje silne kontrasty pomiędzy oświetlonymi a nieoświetlonymi miejscami na twarzach fotografowanych osób.

Fot. 11. Zdjęcia reportażowe wykonywane w pomieszczeniu gdzie jedna z osób jest w cieniu a druga jest intensywnie oświetlona przez bezpośrednie światło słoneczne. Na zdjęciu „a” zdjęcie przy świetle zastanym, na zdjęciu „b” wykorzystano światło lampy błyskowej na zasadzie opisanej w tekście.

Źródło: Materiały autorskie.

Wykonywanie zdjęć reportażowych w pomieszczeniach wymaga prawie zawsze stosowania światła lampy błyskowej. Bezpośrednie światło lampy błyskowej nie należy do oświetlenia estetycznego podkreślającego charakter sytuacji ale czasami musi być stosowane np. ze względów praktycznych (np. gdy mamy do dyspozycji wyłącznie lampę wbudowaną w aparat). Światło lampy błyskowej odbite od ekranów i innych białych płaszczyzn daje nam namiastkę oświetlenia zastanego. Tak użyta lampa błyskowa sprawia, że można skutecznie wykorzystać oświetlenie zastane w danym pomieszczeniu co pozwala na uzyskanie na zdjęciu oświetlenia zbliżonego do naturalnego a więc sugerującego autentyczność fotografowanej sytuacji. Aby skutecznie wykorzystać światło zastane do oświetlenia dalszych

planów zdjęcia należy dokonać pomiaru tego światła i ustawić, w trybie ręcznego sterowania czasem i przysłoną („Manual”), w aparacie takie parametry naświetlania (czas i przysłonę), dla których światłomierz będzie wykazywał niedoświetlenie od 2 do 3 razy. Jeśli lampa współpracuje z aparatem w trybie TTL, w większości przypadków, nie będziesz zmuszony stosować żadnych poprawek naświetlania lampą błyskową. Przy tak ustawionej konfiguracji sprzętu możesz uzyskać prawidłowo, niezbyt kontrastowo oświetlony plan pierwszy oraz dalsze plany nieco ciemniejsze (niedoświetlone 2-3 razy), ale za to z dużą ilością szczegółów złagodzonych przez małą głębię ostrości. Jeśli duże pomieszczenie jest stosunkowo jasne to niefachowiec nie zorientuje się, że zdjęcia były wykonane z użyciem lampy błyskowej.

Na zakończenie kilka słów o minusach stosowania tej metody:

- długi czas naświetlania (czasami nawet 1/15 czy 1/20 sek.) może wpłynąć na poruszenie podczas naświetlania zdjęć,
- z tego samego powodu należy włączyć w aparacie stabilizację obrazu, stosować monopod lub wyćwiczyć bardzo stabilną postawę podczas fotografowania,
- długi czas naświetlania dyskwalifikuje tą metodę przy fotografowaniu szybko poruszających się obiektów np. sportowców,
- stosunkowo mała liczba przysłony, a co za tym idzie mała głębia ostrości, może sprawiać problemy w zachowaniu ostrości wszystkich interesujących nas szczegółów,
- z powodu dużych strat światła odbitego od ekranu nie można wykonywać tym sposobem zdjęć z większej odległości (ale z większej odległości fotografujemy z lampą błyskową skierowaną na wprost a przy większych planach i tak to nie jest rażące),
- jeśli pomieszczenia są oświetlone rtęciówkami lub świetlówkami to dalsze plany mogą mieć nieprzyjemną zieloną lub zielono-niebieską dominantę.

Powyżej opisana metoda sprawdza się dobrze przy wykonywaniu zdjęć reportażowych z różnego rodzaju uroczystości takich jak jubileusze, wręczenia nagród i medali, zdjęć okolicznościowych czy z okazji imienin, ślubów, chrztów i komunii.

Stosowanie ekranów rozpraszających światło lampy błyskowej jest celowe nie tylko wtedy, gdy fotografujemy w jasnych pomieszczeniach, ale i przy fotografowaniu w nocy na otwartej przestrzeni lub w dużych ciemnych pomieszczeniach. Ekran założony na lampę błyskową daje światło bardziej rozproszone niż sama lampa skierowana na wprost.

Do fotografowania niektórych, „szybkich” dyscyplin sportowych w halach najczęściej stosuje się światło lampy błyskowej skierowanej na wprost i używa się najkrótszego z możliwych czasów, zapewniających synchronizację z lampą błyskową. Jeśli fotografujesz na materiale zdjęciowym o czułości 200 lub 400 ISO to hale sportowe są zazwyczaj tak jasno oświetlone, że dalsze plany są również dobrze widoczne.

Pamiętaj też, że producenci aparatów fotograficznych starają się, aby zdjęcia wykonywane aparatami ich firmy były jak najlepsze przy nawet skromnych umiejętnościach fotografującego. Dlatego, jeśli masz nowoczesny aparat i nie czujesz się na siłach sprostać warunkom jakie zastaniesz zawsze możesz ustawić aparat na tryb „program” lub „auto” i zdać się na „inteligencję” maszyny (co niekiedy bywa wykorzystywane i przez wytrawnych zawodowców).

4.2.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Jakie parametry światła należy rozpoznać przed przystąpieniem do fotografowania krajobrazu?
2. Jaki rodzaj oświetlenia jest najczęściej wykorzystywany przez fotografów do fotografowania krajobrazu?
3. Jaki rodzaj światła lepiej modeluje oświetlane obiekty?
4. Jakie trzy ważne funkcje spełnia światło w fotografii krajobrazu?
5. Jak uzyskać płaskie oświetlenie w fotografii krajobrazu?
6. Jakie efekty uzyskujemy fotografując pod światło?
7. Dlaczego pliki RAW warto stosować przy fotografowaniu pejzażu?
8. Przy jakim oświetleniu krajobraz zimowy wygląda najkorzystniej?
9. Jaki rodzaj światła daje najlepsze efekty przy fotografowaniu architektury?
10. Jak fotografujemy budynek, aby podkreślić jego bryłowatość?
11. O czym należy pamiętać fotografując pod słońce?
12. Dlaczego stosując we wnętrzu oświetlenie sztuczne, ustawione przez fotografa trudno jest oddać atmosferę i naturalny charakter wnętrza?
13. Na czym polega metoda błysku dopełniającego?
14. W jaki sposób wykonać zdjęcie dwóch osób gdy jedna jest w cieniu a druga jest intensywnie oświetlona?
15. Jaka jest zaleta stosowania ekranów odbijających światło montowanych na lampie błyskowej?
16. Jak należy ustawić parametry naświetlania zdjęć reportażowych z lampą błyskową aby wykorzystać światło zastane do oświetlenia dalszych planów zdjęcia?
17. Jakie są wady stosowania światła lampy błyskowej odbitego od ekranów lub innych płaszczyzn?

4.2.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Wykonaj zdjęcie tego samego motywu krajobrazu w dzień słoneczny oraz w dzień pochmurny. Zdjęcia wykonaj techniką barwnej fotografii cyfrowej zapisując zdjęcia jako RAW.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) zapoznać się z instrukcją przygotowaną przez nauczyciela dotyczącą pracy metodą projektu,
- 3) sporządzić plan wykonania zdjęć w warunkach określonych w ćwiczeniu,
- 4) uzgodnić z nauczycielem etapy realizacji przedstawionego mu projektu,
- 5) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia wyszczególnioną w instrukcji realizacji projektu,
- 6) dobrać sprzęt i materiały do warunków wykonywania ćwiczenia,
- 7) wyjść kilkakrotnie w plener w godzinach zgodnych z harmonogramem realizacji projektu,
- 8) wybrać fragment krajobrazu, wykonać 3 zdjęcia o każdej zadanej porze dnia,
- 9) wrócić do pracowni i przenieść zdjęcia do pamięci komputera,
- 10) dokonać obróbki cyfrowej obrazów zapisanych jako RAW - polegającej na korekcie balansu bieli, skorygowane pliki zapisać je jako JPEG lub TIFF,

- 11) wykonać kopie pozytywowe z co najmniej trzech wersji barwnych uzyskanych z pliku RAW, opisać z podaniem wniosków i dołączyć do portfolio,
- 12) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- 13) zaprezentować efekty realizacji projektu na forum grupy (lider zespołu lub upoważniony członek zespołu).

Wyposażenie stanowiska pracy:

- aparaty cyfrowe posiadające możliwość zapisu RAW np. cyfrowy aparat kompaktowy o rozdzielczości min. 5 mln. pikseli i z obiektywem zoom,
- statyw - 1 szt na zespół,
- instrukcje obsługi aparatu i programu do obróbki plików RAW - 1 szt na zespół,
- komputer z odpowiednim oprogramowaniem do obróbki plików RAW,
- drukarka atramentowa z fotograficzną jakością wydruku, drukarka termosublimacyjna, digilab.

Ćwiczenie 2

Wykonaj zdjęcie tego samego obiektu architektonicznego, z tego samego miejsca przy bezpośrednim świetle słonecznym i przy zachmurzeniu.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) ustalić z nauczycielem technikę wykonania ćwiczenia,
- 3) sporządzić plan wykonania zdjęć w warunkach określonych w ćwiczeniu,
- 4) zapoznać się z instrukcją bezpieczeństwa i regulaminem pracy na stanowisku ćwiczeniowym zorganizowanym poza szkołą oraz ze sposobem wykonania ćwiczenia,
- 5) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia dla tego stanowiska,
- 6) wybrać sprzęt do wykonania zdjęć w istniejących (przy wykonywaniu ćwiczenia) warunkach atmosferycznych,
- 7) zaplanować i uzgodnić z nauczycielem wyjście w plener,
- 8) wyjść w teren i dokonać wyboru obiektu,
- 9) uzyskać zgodę na fotografowanie od administratora obiektu,
- 10) dokonać pomiaru światła,
- 11) ustawić warunki ekspozycji,
- 12) wykonać zdjęcia odpowiadające tematowi ćwiczenia,
- 13) wrócić do pracowni,
- 14) wykonać kopie pozytywowe poprzez wydruk lub kopiowanie (odpowiednio do użytej techniki zdjęciowej),
- 15) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- 16) wykonane zdjęcia nakleić na kartkę A4, dołączyć do portfolio wraz z opisem wykonania ćwiczenia oraz wnioskami,
- 17) przedstawić pracę nauczycielowi do oceny.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- różne rodzaje aparatów fotograficznych: lustrzanka średnioformatowa, lustrzanka małoobrazkowa, lustrzanka cyfrowa, cyfrowy aparat kompaktowy,

- materiały zdjęciowe (typ i czułość) do używanego sprzętu i panujących warunków oświetleniowych,
- obiektywy wymienne do poszczególnych typów aparatów,
- osłona przeciwsłoneczna (po 1 do każdego typu obiektywu),
- sprzęt i materiały do wykonania kopii pozytywowych oraz przybory i materiały do wykonania załącznika do portfolio (karton arkusz A4 o gramaturze min. 160 g/m², taśma klejąca, nożyczki, nożyk itp.).

Ćwiczenie 3

Wykonaj co najmniej 3 zdjęcia reportażowe w terenie, przy bezpośrednim świetle słonecznym z wykorzystaniem techniki błysku dopełniającego. Wykonaj pierwsze zdjęcie z odległości około 1,5 metra, drugie – 3 metry, trzecie 5-6 metrów. Ćwiczenie wykonaj techniką fotografii tradycyjnej z użyciem barwnej błony negatywowej.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej, zapoznać się z instrukcją bezpieczeństwa i regulaminem pracy na stanowisku ćwiczeniowym oraz ze sposobem wykonania ćwiczenia,
- 2) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia dla tego stanowiska,
- 3) zapoznać się z poszczególnymi elementami wyposażenia stanowiska ćwiczeniowego oraz udostępnionymi instrukcjami obsługi sprzętu fotograficznego,
- 4) zaplanować w formie pisemnej sprzęt i materiały fotograficzne potrzebne do wykonania ćwiczenia,
- 5) dobrać z zestawu wyposażenia sprzęt fotograficzny do wykonywania fotografii reportażu, dla warunków określonych w temacie ćwiczenia,
- 6) dobrać z zestawu wyposażenia materiały fotograficzne do wykonywania fotografii reportażu, dla warunków określonych w temacie ćwiczenia,
- 7) uzgodnić z nauczycielem wyjście w teren (np. na boisko szkolne),
- 8) zapakować sprzęt do torby reporterskiej i wyjść w teren,
- 9) uzgodnić z członkami zespołu kolejność: kto najpierw fotografuje a kto służy jako model,
- 10) przygotować sprzęt do wykonania ćwiczenia,
- 11) ustawić się odpowiednio pod słońce w stosunku do fotografowanych modeli i wykonać serię zdjęć zgodnie z warunkami określonymi w temacie ćwiczenia,
- 12) dokonać zamiany w zespole – kolejni członkowie zespołu powtarzają czynności z punktu 11,
- 13) wrócić z nauczycielem do pracowni i wywołać błonę negatywową, wybrać odpowiednie ujęcia i wykonać powiększenia pozytywowe w formacie 9x13 cm,
- 14) nakleić wszystkie 3 zdjęcia na arkusz papieru A4 i zaopatrzyć komentarzem podsumowującym wykonanie ćwiczenia – czy na wszystkich zdjęciach twarze fotografowanych osób są dobrze widoczne (jeśli nie to dlaczego),
- 15) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- 16) przedstawić pracę do oceny nauczycielowi,
- 17) uczestniczyć aktywnie w dyskusji podsumowującej realizację ćwiczenia,
- 18) dołączyć pracę do portfolio zawierającego efekty ćwiczeń tej jednostki modułowej.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- różne rodzaje tradycyjnych aparatów fotograficznych,
- zestaw książek i czasopism z dziedziny fotografii,
- obiektywy wymienne do poszczególnych typów aparatów,
- statyw, monopod (co najmniej 1 na zespół),
- światłomierze (minimum 1 szt na grupę),
- osłona przeciwsłoneczna (po 1 szt do każdego dostępnego obiektywu),
- lampy błyskowe, systemowe do poszczególnych typów aparatów o różnej mocy,
- materiały zdjęciowe negatywowe barwne o różnych czułościach i typach do odpowiednich aparatów (typ 120 i 135) – komplet na zespół,
- sprzęt i materiały umożliwiające wywołanie błon negatywowych i wykonanie kopii pozytywowych,
- kartki A4 o gramaturze minimum 160 g/m², gumka recepturka, taśma dwustronnie przylepna, nożyczki.

4.2.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) określić jak światło rozproszone modeluje plastykę obiektu?	☐	☐
2) określić jaką rolę spełnia światło w fotografii krajobrazu?	☐	☐
3) dokonać rozróżnienia które zdjęcie było robione z użyciem światła rozproszonego a które z użyciem światła bezpośredniego?	☐	☐
4) określić na podstawie kolorystyki zdjęcia o jakiej porze dnia zostało wykonane?	☐	☐
5) przewidzieć jaki efekt uzyskasz niedoświetlając zdjęcia wykonanego pod słońce?	☐	☐
6) określić jakie zmiany barw można uzyskać poprzez obróbkę zdjęcia wykonanego o różnych porach dnia i zapisanego w pliku RAW?	☐	☐
7) rozpoznać zdjęcia architektury wykonywane przy zachmurzeniu i przy bezpośrednim oświetleniu słonecznym?	☐	☐
8) przewidzieć zmiany kolorystyki w oświetleniu obiektu architektonicznego w zależności od pory dnia?	☐	☐
9) przewidzieć w jakim oświetleniu najlepiej oddana zostanie bryłowość budynku?	☐	☐
10) wybrać obiekt który będzie malowniczo prezentował się na zdjęciu pod słońce?	☐	☐
11) przewidzieć jakie oświetlenie będzie najkorzystniejsze do wykonania zdjęcia konkretnego obiektu?	☐	☐
12) wykonać zdjęcie reportażowe przy świetle zastanym?	☐	☐
13) posługiwać się ekranem odbijającym światło lampy błyskowej?	☐	☐
14) ustawić parametry ekspozycji przy fotografowaniu w pomieszczeniu wykorzystaniem światła odbitego lampy błyskowej aby zarejestrować elementy dalszych planów?	☐	☐
15) wykonać zdjęcie reportażowe w plenerze z zastosowaniem metody błysku dopełniającego?	☐	☐
16) wyjaśnić dlaczego stosowanie światła lampy błyskowej odbitego wyłącznie od sufitu nie jest polecane?	☐	☐

4.3. Zasady kompozycji, estetyki i aranżacji planu fotograficznego w fotografii plenerowej

4.3.1. Materiał nauczania

Co to jest fotografia plenerowa

Fotografia plenerowa obejmuje wszystko to co nas otacza. Może być to zdjęcie obejmujące „rozległy krajobraz”, widok majestatycznie rozciągający się aż po odległy horyzont. Może to być też „ciasno skadrowany pejzaż” czy zdjęcie zrobione z bliskiej odległości, na którym pierwszy plan znajduje się tuż przed obiektywem, może to być nawet seria fotografii wielu drobnych detali, które oglądane jako całość mogą tworzyć oba z tych rodzajów pejzażu. Pejzaż jest wszędzie wokół nas, żyjemy w świecie obrazów, które stale się zmieniają.

Dobra fotografia krajobrazu to coś więcej niż zwykły zapis na filmie miejsca, które odwiedziłeś, gdyż powinna uwzględniać twój własny punkt widzenia. Nie ma czegoś takiego jak zupełnie obiektywna fotografia pejzażu. Robienie zdjęcia musi być związane z serią świadomych decyzji z Twojej strony, gdyż Twój wybór będzie oddziaływał na postrzeganie zdjęcia przez innych. Wybierasz, co dokładnie będziesz fotografował i jak dużą część tego tematu umieścisz w kadrze. W rezultacie, mówisz widzowi, co jest ważne w danym obrazie przez ograniczenie tego, co może on zobaczyć [17].

W Polsce fotografię pejzażu datuje się od wynalazku dagerotypii. Za czołowego twórcę polskiej fotografii krajobrazu uważa się Jana Bułhaka, który stworzył pojęcie „fotografia ojczysta”. Na uwagę zasługuje powstała w latach sześćdziesiątych XX wieku tzw. „Kielecka Szkoła Krajobrazu” stworzona przez członków Świętokrzyskiego Towarzystwa Fotograficznego z siedzibą w Kielcach. Jej członkowie przekazują w swoich pracach prosty i prawdziwy obraz Ziemi Świętokrzyskiej. W fotografii plenerowej nie istnieje jeden ustalony podział na poszczególne kategorie. Niektórzy autorzy poradników fotograficznych wyróżniają trzy kategorie: krajobrazy miejskie, wiejskie i naturalne [5, s. 53].

Według tego podziału krajobrazy wiejskie to krajobrazy z przewagą roślinności to znaczący tereny rolnicze i leśne, łąki, pastwiska, pola uprawne jak i zabudowania charakterystyczne dla niewielkich osiedli ludzkich. Często to krajobraz naturalny przekształcony przez człowieka lecz w którym procesy naturalne dominują nad cywilizacyjnymi.

Ogólne zasady oświetlenia, doboru perspektywy fotografowania, kadrowania i technik zdjęciowych są podobne we wszystkich tych kategoriach.

Punkt widzenia a dobór stanowiska zdjęciowego

Najważniejszy wpływ na układ kompozycji obrazu fotograficznego ma punkt widzenia. Pozycja aparatu, jaką wybierze fotograf, pociąga za sobą całą serię wzajemnych relacji. Przesunięcie punktu widzenia w lewo lub prawo, natychmiast zmienia pozycję najbliższego elementu sceny w stosunku do najbardziej odległego. Spojrzenie z góry eliminuje wcześniejsze tło i zwiększa obecność płaszczyzn poziomych w obrazie. Obniżenie punktu widzenia, aż do poziomu ziemi powoduje odwrotny efekt – zmniejszenie powierzchni płaszczyzn poziomych na pierwszym planie. Podejście bliżej lub odsunięcie się zmienia znacznie proporcje wielkości bliskich przedmiotów do tych bardziej odległych. Pokazanie obiektu z innej strony może zmienić charakter całego obrazu. Często minimalne przesunięcia aparatu powodują gruntowne zmiany w kształcie przedmiotów i ułożeniu ich elementów w kadrze [7, s. 62]. Jeśli, na przykład, zafascynuje cię obiekt znajdujący się w dalszych planach a nie zwrócisz uwagi na obiekty znajdujące się w planach bliższych to może się okazać, że na zdjęciu obiektem

głównym będzie zupełnie coś innego niż zakładałeś podczas fotografowania (patrz zdjęcia poniżej).

Fot. 12. Zmiana punktu widzenia fotografowanego obiektu zaledwie o 2 metry. Na zdjęciu „a” z lewej głównym obiektem jest monumentalnie wyglądający znak drogowy a na zdjęciu „b” po prawej - wieża kościoła. Zdjęcia zostały zrobione z perspektywy żabiej. Źródło: Materiały autorskie.

Niski punkt widzenia („perspektywa żabia”) „zacieśnia plany”. Daje złudzenie zbliżenia się i wzajemnego nakładania obiektów bliższych i dalszych podkreśla wysokość przedmiotów znajdujących się na przednim planie, które zostają silnie wydobyte i odcinają się od tła nieba obniżając linię horyzontu.

Wysoki punkt widzenia („perspektywa ptasia”) rozdziela i różnicuje plany: wydaje się, że zwiększa odległości pomiędzy przedmiotami, zmniejsza widoczną wysokość obiektów znajdujących się na pierwszym planie (wyglądają, jakby były rozplaszczane na ziemi) oraz podwyższa linię horyzontu.

Normalny (horyzontalny) punkt widzenia to punkt widzenia z wysokości oczu. Można przypuścić, że jamnik albo żyrafa widzą świat w sposób całkowicie odmienny niż człowiek.

Miejsce punktu widzenia określa punkt zbieżności wszystkich linii poziomych obiektu, równoległych względem siebie, biegnących w kierunku horyzontu. Wiemy, że linie poziome równoległe do osi optycznej (oka lub obiektywu) zbiegają się w jednym punkcie usytuowanym na horyzoncie, zwanym głównym punktem zbieżności.

Niejednokrotnie zastosowanie niskiego lub wysokiego punktu widzenia skłania nas do skierowania aparatu w dół lub w górę. Należy pamiętać, że pochylenie aparatu powoduje zbieżność linii pionowych (jeśli linie takie występują w obiekcie zdjęcia). Zbieżność ta nadaje obrazowi budynku wygląd walącej się piramidy. Efekt taki może być nieprzyjemny, jeśli nie jest zastosowany świadomie i może okazać się nie do przyjęcia [18, s. 152].

Fotografując ogólne pejzaże miejskie należy zwrócić uwagę na dwa istotne aspekty: wybór miejsca z którego fotografujemy i oddanie charakteru tego co typowe dla pejzażu miejskiego. Dlatego jeśli chcemy objąć na zdjęciu większą jego część należy wybrać sobie odpowiednie stanowisko na dachu domu, na wyższych piętrach lub na wieży kościelnej czy ratuszowej itp. Roztacza się stąd zawsze widok odmienny od tego, jaki oglądamy na co dzień w najbardziej nawet znanym nam mieście. W miastach położonych w terenie pagórkowatym, dobrym stanowiskiem mogą być zarówno wzniesienia (fotografowanie partii położonych niżej), jak i miejsca położone niżej (fotografowanie zabudowy na stokach wzniesień). Należy zwrócić uwagę nie tylko na wybór odpowiedniego miejsca skąd fotografujemy, ale również na wybór najbardziej odpowiedniego oświetlenia. Interesujący nas fragment miasta należy

najpierw obserwować o różnych porach dnia, a zdjęcia wykonać wtedy, gdy światło słoneczne oświetla go w sposób najkorzystniejszy.

Sprawa druga – oddanie charakteru wybranego fragmentu lub tego, co typowe dla całego miasta: budowli zabytkowych, obiektów przemysłowych, rejonu rekreacyjnego itp. Charakter starej zabudowy z kościołami i klasztorami spotęgować mogą np. postacie zakonnic na pierwszym planie. Przemysłowy rejon podkreślają kominy i kompleks budynków fabrycznych z robotnikami idącymi do pracy.

W omawianym typie krajobrazu wszystkie plany powinny być ostre. W przypadku braku bardzo bliskiego planu, można zastosować otwór przysłony o małej liczbie. W pochmurną bezsłoneczną pogodę fotografowanie krajobrazów miejskich będzie trudniejsze z uwagi na trudności związane z uzyskaniem maksymalnie dużej głębi ostrości.

Ciekawe efekty stłoczenia zabudowań uzyskamy fotografując obiektywem długoogniskowym. Przedmioty fotografowane takim obiektywem wydają się leżeć na zdjęciu znacznie bliżej siebie niż ma to miejsce w rzeczywistości. Im dłuższa ogniskowa obiektywu, tym zjawisko to występuje wyraźniej. Trzeba dodać, że obiektyw szerokokątny do fotografowania ogólnych widoków miejskich jest mniej przydatny [12, s. 87].

Zasady kompozycji, estetyki i aranżacji planu fotograficznego

Fotografując krajobraz powinniśmy nauczyć się patrzeć na niego fotograficznie. Często konfrontacja tego, co otrzymujemy na zdjęciu z rzeczywistością jest zaskakująca. Wynika to przede wszystkim z odmiennej percepcji otaczającego nas świata przez zespół zmysłów człowieka oraz innego odwzorowania go przez emulsję światłoczułą. Człowiek widzi świat barwnie, odczuwa ciepło światła słonecznego, czuje woń kwiatów i traw, ulega nastrojom zależnym nie tylko od zjawisk zewnętrznych lecz także od wewnętrznego aktualnego stanu psychicznego. Oko człowieka obdarzone zdolnością akomodacji jest ponadto zdolne do analitycznego rejestrowania tego, co się przed nim roztacza, do skupienia uwagi raz na rosnącym tuż pod stopami kwiatem, to na odległym paśmie górskim, z chwilowym wyłączeniem innych fragmentów krajobrazu, na które zwróci uwagę w następnej kolejności, łącząc niejako poszczególne wrażenia w jedną całość. Nasze postrzeganie jest więc sumą wielu wrażeń, składających się na jeden bogaty obraz.

Aparat fotograficzny pozbawiony jest tych wszystkich możliwości. Rejestruje rzeczywistość w sposób syntetyczny. Jego strefa ostrości i kąt widzenia zależą od nastawienia mechanizmów i rodzaju obiektywu. Obraz powstający na błonie czarno-białej czy barwnej jednorazowo rejestruje zarówno plany najbliższe jak i najdalsze bez możliwości indywidualnego ich traktowania. Przełożenie barwnego świata na gamę różnych odcieni szarości, a nawet na fotograficzny obraz barwny, nie jest też idealne.

Fotografując krajobraz powinniśmy umieć wyobrazić go sobie, jak w przyszłości wyglądać on będzie na zdjęciu. Powinniśmy dążyć do tego, by zdjęcie miało zawsze jakąś dominantę plastyczną: szereg linii poziomych, przewagę linii pionowych, uzasadniony kompozycyjnie układ plam jasnych i ciemnych itp. [12, s. 62].

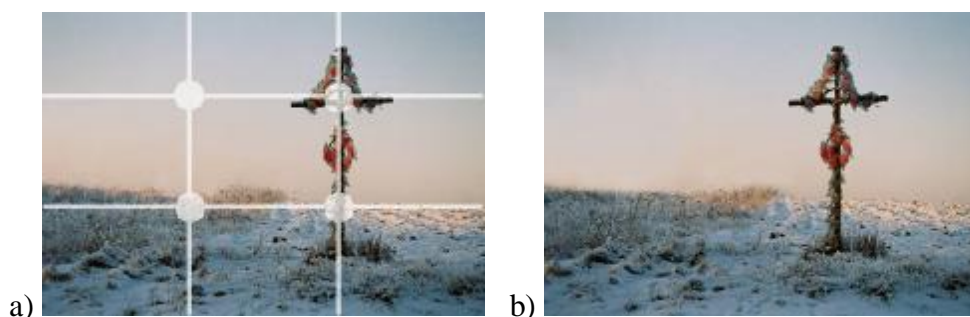
Nie zawsze, szczególnie na zdjęciu plenerowym uda nam się uniknąć zobrazowania elementów psujących kompozycję takich jak druty energetyczne, śmieci itp. Nowoczesna technika przychodzi nam w tym z pomocą. Dzięki umiejętnie zastosowanemu narzędziu do retuszu miejscowego jesteśmy w stanie pozbyć się wielu takich, psujących kompozycję, elementów. Jeśli już fotografujesz z intencją retuszowania niepotrzebnych elementów to zwróć uwagę aby nie znajdowały się one na głównych motywach zdjęcia.

Fot. 13. Zdjęcie „a” przed retuszem i zdjęcie „b” po retuszu narzędziem do retuszu miejscowego. Na drugim zdjęciu sunięto słupy i przewody elektryczne. Źródło: materiały autorskie.

W fotografii krajobrazu bardzo duże znaczenie odgrywa kompozycja, czyli formalne uporządkowanie i uwydatnienie niektórych jego elementów. Powinna ona opierać się na analizie i syntezie fotografowanego pejzażu.

Ogólnie rzecz biorąc przy komponowaniu ujęcia w fotografii krajobrazu powinno się korzystać z zasady „złotego podziału”. Jak już powinieneś wiedzieć (w wyniku realizacji jednostki modułowej 313[01].O1.01) taki podział polega na tym, że obraz w wizjerze dzielimy 4 liniami: dwiema poziomymi i dwiema pionowymi. Uzyskujemy wtedy 9 jednakowych pól, a w miejscach przecięcia linii otrzymujemy tak zwane 4 mocne punkty obrazu. W przypadku fotografowania np. jeziora, jeśli na jeziorze znajduje się łódka, to owa łódka powinna się znaleźć w jednym z mocnych punktów kadru (powiedzmy prawym dolnym mocnym punkcie). Niestety nie da się podać jednoznacznego przepisu na prawidłowo skomponowane zdjęcie krajobrazu. Umieszczenie ewentualnego obiektu głównego w jednym z mocnych punktów zależy od sytuacji. Oczywiście zasada mocnego punktu nie jest „obowiązkowa”. Fotografując np. jednolitą łąkę, trudno umieścić coś w mocnym punkcie. W przypadku choćby takiej łąki, gdzie chcesz uchwycić i piękne polne kwiaty i kawałek nieba, możesz zastosować zasadę podziału kadru w proporcjach 1/3-2/3 czyli np. niebo zajmuje 1/3 a łąka 2/3 wysokości obrazu. Jeśli bardziej interesuje cię piękne niebo to umieść w kadrze 2/3 nieba. Jeśli bardziej łąka - to nieba umieść tylko 1/3. Oczywiście wszystko zależy od sytuacji. Bardzo często fotografując horyzont wieczorem trzeba zmienić proporcje na powiedzmy 1/6 - 5/6 aby uniknąć zbyt dużych ciemnych plam ziemi w dolnej części kadru [7, s. 64].

Fot. 14. Zdjęcie plenerowe z zachowaną zasadą „złotego podziału”, z zaznaczonym „złotym podziałem” (a) i bez zaznaczenia (b). Zwróć uwagę na podział kadru 1/3-2/3 zarówno w pionie jak i poziomie. Źródło: materiały autorskie.

Ważnym elementem zdjęcia plenerowego jest obiekt główny. Może on składać się z kilku elementów, np. wiele drzew w starym lesie. Ważne jest, by odbiorca zdjęcia wiedział, co jest myślą przewodnią autora. Obiekty uzupełniające podkreślające obiekt główny, wydobywają go z tła i czasem pozostają z nim w kontraście, a czasem też go uzupełniają. Obiekt uzupełniający pełni rolę drugoplanową. Jego położenie jest w zasadzie dowolne, powinno jedynie komponować się w logiczny sposób z resztą kadru. Obiekty uzupełniające mają za zadanie zwrócenie uwagi na obiekt główny, podkreślenie jego wagi. Komponując zdjęcie robimy to w sposób przemyślany. Możesz spokojnie rozłożyć statyw i popробować różnych ujęć. Z drugiej strony nie bój się eksperymentować z kompozycją. Byleby te eksperymenty miały w sobie choćby ziarenko podstaw kompozycji [5, s. 64].

Fotografowaną przestrzeń możemy podzielić, w myśli, na poszczególne plany zdjęcia:

- plan przedni,
- plan środkowy,
- tło.

Każdy z nich ma swoją funkcję w kompozycji obrazu.

Fotografując krajobraz nie zapominajmy o zachowaniu porządku w kadrze. W wizjerze dobrze jest mieć jedynie 3 wspomniane wcześniej elementy: obiekt główny, obiekty uzupełniające i tło. Wszelkie zbędne elementy w kadrze powinny z niego zniknąć, lub też powinno się zmienić miejsce fotografowania i skadrować tak, by uniknąć zaburzenia kompozycji. Pamiętaj o pozostawieniu odpowiedniej przestrzeni. Jeśli fotografujesz pojedyncze drzewo, piękne i samotne, unikaj centralnych kadrów. Skadruj drzewo np. z lewej strony, prawą pozostawiając na tło. Uzyskasz wówczas efekt przestrzeni. Patrzący na zdjęcie skupi się nie tylko na tym drzewie, ale weźmie też pod uwagę jego wyjątkowość w otaczającej go pustce.

Nie mniej ważną sprawą jest harmonia linii i wielkości. W każdym kadrze należy doszukać się linii. Muszą one ze sobą harmonizować. Dobrze jest, gdy np. linia horyzontu współgra z linią drzew znajdujących się o jeden plan bliżej. Pamiętajmy o kwestii wielkości. Bardzo dobre efekty uzyskuje się, gdy na kolejnych planach, w miarę oddalania się od miejsca fotografowania, obiekty są w miarę jednej wielkości. Wtedy zmniejszają się proporcjonalnie do zwiększającej się odległości i dają wrażenie głębi zdjęcia. Tak więc staraj się harmonizować ujęcia – doszukując się w nich elementów geometrycznych, symetrii lub też całkiem na odwrót – szukaj ujęć niesymetrycznych, ale przemyślanych w swej formie i wymowie.

Plan przedni – to fragment obrazu położony najbliżej obiektywu. Stanowi on podstawę zdjęcia, jest punktem wyjścia kompozycji kadru. Fotograf zaś musi operować elementami istniejącymi, które często nie pasują do tematu, naruszając jego spójność.

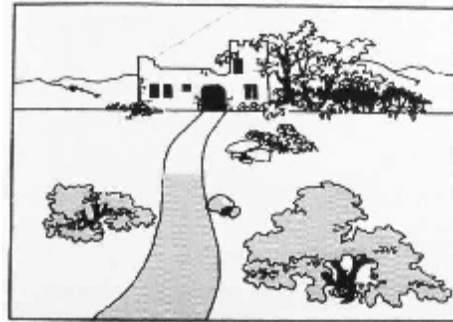
Jako przedni plan może w fotografii pejzażu figurować linia prosta (łąka, pole), ale także jakikolwiek inny element krajobrazu lub jakiś fragment, na przykład: drzewo, krzak, pień, płot, woda płynąca strumieniem lub ciche spokojne jezioro. Plan przedni musi być proporcjonalny do reszty zdjęcia i mieć z nią związek logiczny.

W fotografii pejzażu nie powinniśmy rezygnować z planu przedniego, ale odwrotnie przywiązywać do niego wielką wagę i respektować wszystkie jego właściwości, oparte na następujących zasadach:

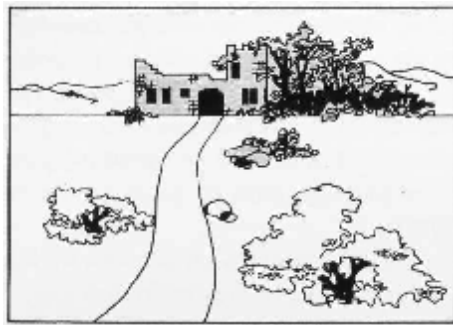
- przedni plan w pejzażu ma być zbieżny z pozostałymi fragmentami obrazu,
- ciemniejszy plan przedni nadaje fotografii przestrzenność,
- nieostry plan przedni lub jego brak pozbawia zdjęcie podstawy kompozycyjnej, a fotografia zatracca specjalny charakter,
- plan przedni powinien uzupełniać obraz i skupiać uwagę na temacie głównym.

Plan środkowy fotografii pejzażu nawiązuje bezpośrednio do planu pierwszego. Na ogół tutaj właśnie umieszczony jest motyw główny (zwłaszcza w fotografii komponowanej

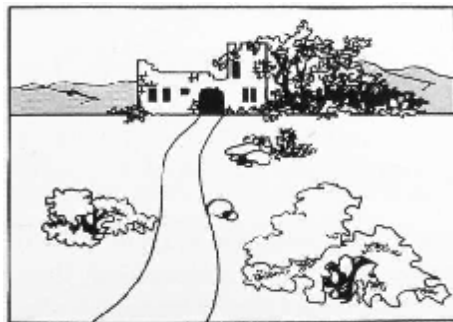
klasycznie). Plan środkowy jest przestrzennie najmniej wyraźnym fragmentem zdjęcia, przy czym także tonalnie bywa raczej mało wyrazisty. W fotografii komponowanej nowocześniejszej opuszczamy plan środkowy, upraszczając obraz, zaś motyw główny umieszczamy, albo na przednim planie, albo w tle. Na wielkość motywu głównego możemy wtedy wpływać użyciem obiektywów o różnych ogniskowych, czym jednocześnie regulujemy także skróty perspektywiczne.

Plan przedni

Plan środkowy

Tło

Rys. 1. Plany w zdjęciu
Źródło: [16, s. 79]

Tło – zamyka fotografię pejzażu. Funkcję tła najczęściej pełni niebo wraz z horyzontem. Jeżeli oba te motywy mają korzystne walory tonalne, skutecznie podkreślają perspektywę powietrzną.

Tło fotografii pejzażu powinno być spokojne oraz zrównoważone logicznie i tonalnie. Jego funkcją jest zamknięcie obrazu. Tonalne rozwiązanie tła powinno mieć odwrócone walory planu przedniego, to znaczy stanowić dopełnienie. Jasne tło zuboża obraz, podczas kiedy dopełniające, ciemne, odpowiednio je zamyka.

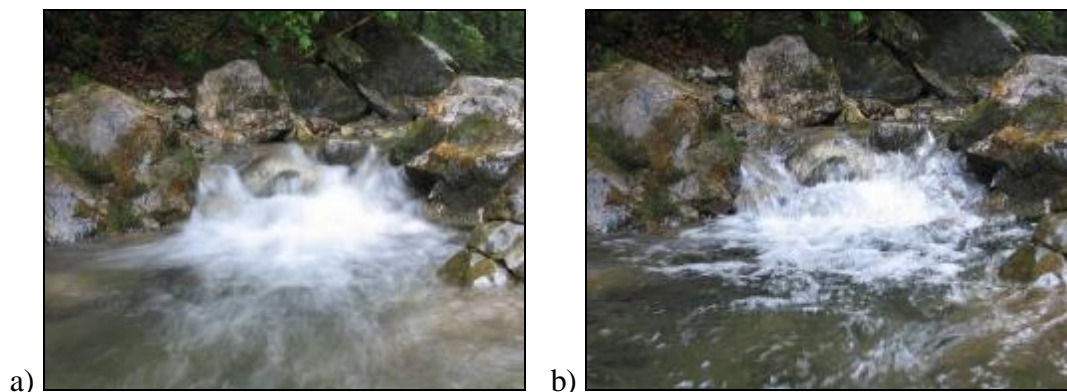
Tło zdjęcia nie powinno w żaden sposób rozpraszać oglądającego. Najlepiej jeśli zdjęcie jest w miarę jednolite i nie posiada wyróżniających się elementów. Należy unikać skomplikowanego tła o wielu elementach. Fotografując piękne drzewo na polanie, zadbaj by w tle nie znalazły się przejeżdżające akurat dwa kombajny żniwne. Tło ma w zasadzie też podkreślać obiekt główny i go eksponować [16, s. 79].

Fotografowanie różnego rodzaju krajobrazów oraz jego elementów

Ważną częścią krajobrazu może być niebo z wyrazistymi obłokami, może też być nią woda: jezioro, rzeka, morze, kałuża. Zdjęcie krajobrazowe w najbardziej popularnej konwencji wydaje się najpełniejsze, jeśli obejmuje niebo, ziemię i wodę. Jednak każdy z tych elementów może dominować, nie muszą one znajdować się w równowadze, a który z tych elementów jest najważniejszy w danym obrazie łatwo stwierdzić, – jeżeli po odjęciu „w wyobraźni” jednego z nich, krajobraz traci plastyczny sens, możemy nieomylnie wnioskować, że właśnie on pełni w nim główną rolę.

Woda może być wykorzystana jako dominanta plastyczna obrazu nie tylko ze względu na powstające w niej odbicia, lecz również na fakturę pomarszczoną powierzchnię, dramatyczny układ fal na morzu, wartki nurt strumienia górskiego, rozległość powierzchni dużego zbiornika wodnego itp.

Fotografowanie wody w technice czarno-białej, podobnie jak i nieba, wymaga dla prawidłowego jej oddania, stosowania filtra żółtego. Woda przecież, w której odbija się niebo, jak i ono mieni się światłem niebieskim. Dla wydobywania szczegółów konieczne jest przyciemnienie jej powierzchni. Ze względu na obfitość refleksów i promieni bocznych wskazane jest stosowanie osłony przeciwsłonecznej. Czas naświetlania powinien być stosunkowo krótki, gdyż otwarte przestrzenie wodne są bogate w światło, a prześwietlenie niweczy efekt półtonów faktury i refleksów wodnych [12, s. 62].

Fot. 15. Zdjęcie „a” wykonane zostało na czasie naświetlania 1/2 sek. – dobrze widoczny efekt płynącej wody która podobna jest do waty. Zdjęcie „b” wykonane na czasie 1/100 sek. – woda wygląda jak zamrożona.

Fotografując płynącą wodę możemy nadać jej magiczny i urokliwy charakter poprzez zastosowanie długiego czasu naświetlania. Wtedy na zdjęciu woda zostanie zobrazowana w postaci jedynych w swoim rodzaju wehniastych, białych nitek i kłębowisk podobnych do waty. Do wykonania tego typu zdjęć konieczne będą: statyw, urządzenie do wyzwolenia migawki bez poruszenia aparatem, a przy intensywnym oświetleniu konieczna będzie niewielka czułość materiału zdjęciowego lub filtry neutralnie szare. Filtry te pomogą Ci zmniejszyć ilość światła przechodzącego przez obiektyw wtedy gdy użycie największej liczby przysłony nie pozwoli Ci uzyskać stosunkowo długiego czasu naświetlania. Efekt ten będzie zależał od prędkości z jaką płynie woda dlatego też aby uzyskać zamierzony efekt musisz wykonać kilka zdjęć przy

różnych czasach. Przy fotografowaniu wodospadów efekt poruszonej na zdjęciu płynącej wody czasami może być już widoczny nawet przy czasie naświetlania 1/60 sek.. Wolniejsze strugi czy jazy należałoby fotografować nawet przy 1 sek., a niektóre motywy prezentują się, na zdjęciu, dobrze dopiero przy zastosowaniu czasu naświetlania 10 sekund lub dłuższego. Aby takie zdjęcie miało sens pamiętaj, że wszystkie inne elementy na zdjęciu muszą być ostre i nieporuszone. Fotografując na czasach krótszych od 1/60 sekundy na zdjęciu uzyskujemy efekt „zamrożenia” ruchu płynącej wody.

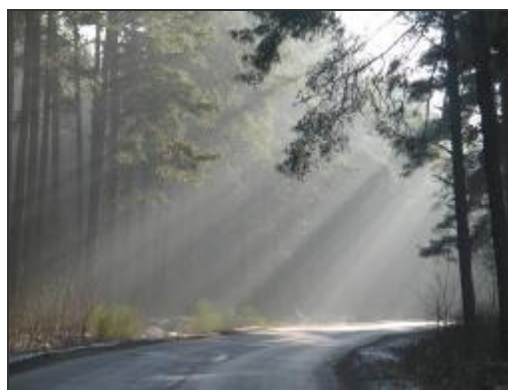
Podczas pobytu w górach urzekają nas roztaczające się przed nami linie wzgórz, coraz dalszych, coraz wyższych i bardziej zamglonych. Jednak nie łudźmy się, że aparat fotograficzny ze standardowym obiektywem zdoła ten krajobraz oddać tak, jak go widzimy: pasma grzbietów gór stanowić będą wąską linijkę na horyzoncie, górną część zdjęcia zajmie niebo, a dolną – hale i pola na stokach najbliższych wzniesień, oraz – największą może część powierzchni zdjęcia – łąka, na której staliśmy podczas fotografowania. W takim jednak przypadku grzbiety odległych gór będą tylko tłem dla ukazania bogactwa planów bliższych.

Odległe łańcuchy górskie pozwoli Ci w całej okazałości ukazać obiektyw długoogniskowy.

W celu zachowania i ukazania pełnej i wyrazistej perspektywy, na zdjęciach krajobrazu górskiego wskazana jest selekcja planów dość znacznie od siebie odległych. W fotografii górskiej należy starannie dbać o kierunek oświetlenia. Powinieneś unikać fotografowania w kierunku promieni słonecznych ponieważ wydatnie tłumią kontrast.

Wdzięcznym tematem fotografii górskiej są momenty załamania pogody szczególnie bezpośrednio przed burzą [12, s. 70] oraz [16, s. 87-88].

Fotografowanie lasu i robienie zdjęć w lesie nie jest wcale łatwe i proste. Wynika to z dwu zasadniczych przyczyn – dużej rozpiętości tonalnej pomiędzy najciemniejszymi i najjaśniejszymi fragmentami krajobrazu leśnego oraz z pewnej monotonii drzew. Oko ludzkie szybko przystosowuje się do bardzo skąpego oświetlenia i trudno mu ocenić faktyczne natężenie światła: wydaje się, że jest o wiele jaśniej niż w rzeczywistości. Na atrakcyjność zdjęć leśnych wpływa i to, że cała sceneria ma ciemny ton: brąz i zieleń mchów oraz traw, zieleń liści, ciemnobrunatne pnie drzew. Sprawia to problemy w dokładnym pomiarze światła oraz z uzyskaniem dużej głębi ostrości. Do wykonania zdjęć tego typu wskazane jest użycie światłomierza ręcznego oraz statywu.

Fot. 16. Fotografia krajobrazu leśnego wykonana pod słońce - ciemne sylwetkowe pnie i gałęzie na pierwszym planie. Mgła i słońce na drugim planie rysują malownicze, ukośne smugi światła.

Najkorzystniejszą scenerią dla fotografowania ogólnych widoków leśnych są drogi i dukty, polany, zręby, strumienie i jeziora, a więc fragmenty lasu bardziej odkryte i nasłonecznione. Ciekawe widoki ogólne można wykonać także w gęstwinie, gdzie najlepsze oświetlenie jest w porze południowej. Słońce prześwieca przez liście, daje malownicze jasne plamy układające się na pniach i poszyciu w efektowne wzory. Sceneria taka zyska, jeżeli zdjęcie zostanie wykonane pod słońce. Plastykę krajobrazu leśnego podnoszą też ciemne, sylwetkowe obiekty na pierwszym planie: zwisające gałęzie, ciemne kępy traw u dołu, jeżeli w głębi obrazu widoczne są plamy jasne, zalane słońcem. Malownicze efekty na zdjęciach leśnych daje również połączenie mgły i słońca. Obraz taki daje też wrażenie głębszej perspektywy poprzez wyraźne rozdzielanie poszczególnych planów.

Lasy liściaste lub z przewagą drzew liściastych najkorzystniej jest fotografować wiosną, kiedy zieleń jest jasna i delikatna oraz jesienią, gdy liście żółkną i zbrązowieją. Jesienne barwy lasu mogą znaleźć swe odbicie nie tylko w fotografii barwnej, ale również w czarno-białej, w przełożeniu na bogate zróżnicowanie tonalne.

Niejednokrotnie ciekawsze rezultaty może dać nie fotografowanie ogólnych widoków leśnych, lecz małych fragmentów z odległości 1-2 metrów: pokręconych korzeni nad urwiskami lub w wykrotach, bogatej faktury kory starych drzew, liści paproci, małych wodospadów na leśnych strumieniach, grzybów ukrytych pod sosnowymi, czy leszczynowymi gałęziami itp. [12, s. 62].

Miasto stanowi oddzielny dział fotografii pejzażowej, stwarzający wiele nowych możliwości. Przy fotografowaniu krajobrazów miejskich przyda ci się wycucie kompozycji kadru, ponieważ w tego typu zdjęciach odgrywa ono bardzo ważną rolę. W mieście występuje bowiem dużo elementów, które mogą na zdjęciu wywołać kompozycyjny chaos. Zapanowanie nad nimi wymaga doświadczenia i spostrzegawczości.

Przy fotografowaniu pejzaży miejskich ogromną rolę odgrywa pora dnia. Światło słoneczne może się okazać bardzo pomocne podczas robienia niektórych zdjęć. Zależy to od efektu, jaki zamierzamy uzyskać. Jeśli chcesz, by twoje zdjęcia miały dramatyczny charakter, z dużym powodzeniem możesz korzystać ze światła słonecznego. Głębokie cienie, jakie powstaną w miejscach, do których słońce nie dotrze, spotęgują zamierzony efekt. Światło miękkie, pochodzące od przykrytego chmurami nieba, zmniejszy kontrast fotografowanego motywu. Fotografie nie uzyskają już takiej dramaturgii, ale za to uwidoczną się na nich wszystkie szczegóły i detale budynków.

Bardzo dobrą porą na fotografowanie pejzaży miejskich jest rano i wieczór. Okazale prezentują się zdjęcia wysokich budynków ze wschodzącym w ich tle słońcem. Warto wstać wcześniej rano, aby wykonać takie zdjęcia [4, s. 95].

Fotografie panoramiczne

To takie fotografie, które mają stosunek boków 1:2, 1:3 lub nawet większy. Rozróżniamy „nieprawdziwą” fotografię panoramiczną, którą uzyskujemy kadrując wąsko normalny negatyw, albo „prawdziwą” fotografię panoramiczną, którą możemy wykonać dzięki fotograficznym technikom specjalnym.

Istnieją aparaty tradycyjne zbudowane wyłącznie do wykonywania zdjęć panoramicznych (np. HORIZONT prod. ZSRR), z ruchomym obiektywem, obracającym się podczas wykonywania zdjęcia.

Współcześnie do wykonania doskonałej fotografii panoramicznej potrzebny nam będzie aparat cyfrowy oraz solidny statyw z głowicą panoramiczną i poziomą. Poziomica zapewnia dokładne poziome ustawienie statywu, a na nim aparatu podczas wykonywania zdjęć [16, s. 79]. Niestosowanie jej naraża nas na uzyskanie na zdjęciu przekrzywionego horyzontu.

Fot. 17. Części składowe i zdjęcie panoramiczne uzyskane poprzez połączenia komputerowe zdjęć składowych
Źródło: materiały autorskie.

Fotografia panoramiczna wymaga fotografowania w stałych warunkach świetlnych oraz stosowania obiektywu o ogniskowej standardowej lub dłuższej. Fotografujemy zwykle w dzień bezsłoneczny, ponieważ w innym przypadku częściami składowymi zdjęcia panoramicznego mogłyby być kadry prześwietlone i niedoświetlone, ewentualnie przy różnym czasie naświetlania poszczególnych kadrów miejsce styku nie miałyby identycznej ekspozycji. Wykonujemy zdjęcia wg instrukcji obsługi aparatu (niektóre posiadają funkcję „Zdjęcia panoramiczne” która pomaga w późniejszej obróbce zdjęć), a później, w komputerze łączymy zdjęcia składowe w jedno zdjęcie panoramiczne. Najczęściej obowiązuje zasada, że kolejne kadry muszą się wzajemnie nakładać obszarem 1/4-1/3 powierzchni.

Fotografowanie o zmierzchu i w warunkach nocnych

Do wykonywania zdjęć architektonicznych noc jest równie dobrą porą jak dzień. Nocne oświetlenie budowli jest bardzo nierównomierne i zdjęcia architektoniczne robione nocą rzadko miewają wartość dokumentalną, ale odgrywają dużą rolę w fotografii artystycznej. Liczne efekty świetlne, niedostrzegalne bezpośrednio, występują często dopiero na zdjęciu, urozmaicając fotografowany obiekt niespodziewanym światłocieniem, wydobywają niespotykane wartości nastrojowe. Fotografując nocą korzystamy z naturalnego oświetlenia ulicznego żarowego czy świetlówkowego oraz ze światła padającego z oświetlonych okien. Zwracamy również uwagę na różne zjawiska przyrodnicze np. niski pułap chmur w nocy. Chmury wtedy odbijają światło latarni ulicznych. Efekt ten wzmacnia się gdy leży śnieg.

Fot. 18. Nocne zdjęcie obiektu architektonicznego z wykorzystaniem niskiego pułapu chmur odbijających światło latarni. Źródło: Materiały autorskie.

Ciekawe efekty uzyskujemy robiąc zdjęcia nocne wkrótce po zachodzie słońca, gdy niebo jeszcze nie jest zupełnie czarne, a palą się już lampy uliczne. W takich warunkach uzyskujemy dużo większe bogactwo tonalne.

Fot. 19. Zdjęcie wykonane o zmierzchu. Źródło: Materiały autorskie.

Wykonując zdjęcia architektoniczne w nocy i o zmierzchu pamiętaj o tym aby:

- wybrać się na stanowisko zdjęciowe o odpowiedniej porze (jeśli chcesz fotografować o zmierzchu musisz przybyć na wybrane miejsce o zachodzie słońca),
- zaopatrzyć się w aparat o długich czasach naświetlania (najlepiej z czasem „B”),
- zabrać statyw i urządzenie do wyzwalania migawki bez dotykania aparatu (wężyk, pilot),
- dokonać dokładnego pomiaru ekspozycji i uwzględnić efekt Schwarzschilda.

Ciekawą porą do wykonywania zdjęć krajobrazów miejskich jest noc. Zdjęcia nocne nadają fotografowanym obiektom zupełnie inny wyraz. Różnorodność i liczba źródeł sztucznego światła doskonale współgra z różowoniebieską poświatą charakterystyczną dla nieba na kilkadziesiąt minut po zachodzie słońca a przed zapadnięciem zmroku.

Zdjęcia robione o zmierzchu charakteryzują się bardzo dużym kontrastem barwnym. Intensywny kolor nieba o zachodzie słońca w zestawieniu ze światłami latarni ulicznych czy świateł samochodowych gwarantuje uzyskanie zdjęć o bogatych walorach kolorystycznych. Zdjęcia tego typu należy wykonywać ze statywu, ponieważ czas naświetlania jest na tyle długi, że niemożliwe jest stabilne utrzymanie aparatu w rękach. Konieczne jest również stosowanie wężyka spustowego, pilota lub samowyzwalacza.

Długi czas naświetlania, jaki związany jest z fotografowaniem przy małej ilości światła w nocy lub o zmroku spowoduje, że wszystkie elementy ruchome zostaną rozmazane. Stworzyć to może bardzo plastyczne wizje, szczególnie, gdy elementy ruchome są dobrze oświetlone albo same emitują światło (np. reflektory samochodów).

Ekspozycja przy zdjęciach nocnych będzie oczywiście zależeć od istniejących warunków, na ogół na materiale o średniej czułości powinno się naświetlać dłużej niż 1 sekundę,

Przy świetle księżyca i gwiazd też jest możliwe wykonanie ciekawych zdjęć. Pomocne mogą tu być niezależne światłomierze ręczne. Pamiętaj jednak, że przy naświetleniach dłuższych niż 20 sekund nie należy umieszczać w kadrze tarczy księżyca, gdyż jego pozorny ruch zostanie oddany na zdjęciu jako biała i prześwietlona smuga.

Zdjęcia barwne tylko poprzedzone próbami mogą dać interesujące rezultaty. Jak wiemy, błony barwne nie są przystosowane do zdjęć przy bardzo słabym oświetleniu. Ich światłoczułość nominalna znacznie zmniejsza się w wyniku występowania efektu Schwarzschilda przy bardzo krótkich i bardzo długich czasach naświetlania materiału światłoczułego. Potrzeba wtedy dłuższej ekspozycji niż wynikałoby to z obliczeń, lub wskazań światłomierza. W przypadku filmów barwnych efekt Schwarzschilda dotyczy każdej warstwy światłoczułej indywidualnie. Jeżeli poszczególne warstwy w innym stopniu ulegają efektowi dodatkowo dochodzi do pojawienia się przebarwień. Aby im zapobiec należy stosować odpowiednie filtry. Informacje dotyczące efektu Schwarzschilda (w tym wielkość korekty ekspozycji oraz wymagane filtry) dla konkretnego filmu można znaleźć w materiałach udostępnianych przez producenta: ulotkach, katalogach, stronach WWW. Zwykle nie ma tych danych na opakowaniu filmu [7, s. 160-161], [8, s. 134-135].

Metoda błysku wielokrotnego w zdjęciach nocnych

Przy zdjęciach nocnych, gdy jest prawie zupełnie ciemno, możesz także użyć lampy błyskowej. Aby taki plener wyglądał oryginalnie możesz zastosować metodę błysku wielokrotnego (nie myl jej z błyskiem stroboskopowym). Zasada jest bardzo prosta: ustawiasz aparat na statywie, dokonujesz ustawienia ostrości na podstawie podziałki na obiektywie, ustawiasz czas naświetlania na „B”, wyzwalasz migawkę (powodując jej otwarcie) a następnie spacerujesz z lampą błyskową wielokrotnie błyskając lampą kolejno oświetlając elementy pleneru, na które masz wycelowany obiektyw. Po zakończeniu serii błysków powodujesz zamknięcie migawki. Niestety nie da się przewidzieć do końca efektów takich zabiegów, ale po którejś próbie możesz zacząć już przewidywać co uzyskasz na zdjęciu.

Rys. 2. Metoda błysku wielokrotnego. Źródło: Materiały autorskie.

Fotografowanie we mgle

Mgła stanowi często przeszkodę w dokładnym odwzorowaniu krajobrazu. Mgła jednak może dodać uroku i tajemniczości lub zatuszować pewne defekty wizualne fotografowanych plenerów albo budowli (mostów, wiaduktów estakad itp.) Odpowiednio zastosowane w takim przypadku zmiękczenie optyczne może dać fantastyczne, prawie baśniowe efekty. Zasadniczą rolę odgrywa tu często tonalna perspektywa powietrza, podkreślona ciemnym elementem pierwszoplanowym.

Lekka mgła, przepuszczając część bezpośrednich promieni, pozwala im tworzyć widoczne cienie. Światło oświetla materię samej mgły rzutuując na nią obrazy przedmiotów napotkanych na swej drodze. Mgła rozprasza promienie przechodzące i odbite, przy czym promienie przechodzące ulegają większemu rozproszeniu niż odbite. Na skutek tego mgła jest lepiej widoczna pod światło niż zgodnie z kierunkiem światła.

Ekspozycja zmienia się znacznie w zależności od gęstości mgły. Jeśli dokonuje się pomiaru światła odbitego, należy przysłonę otworzyć o pół, a nawet o całą wartość przysłony niż wskazuje światłomierz.

Fot. 20. Zdjęcia z mgłą. Źródło: materiały autorskie

Pamiętaj, że w przypadku fotografii czarno-białej można wzmocnić efekt zamglenia poprzez użycie filtra niebieskiego a osłabić za pomocą filtra ciemnożółtego [18, s. 186].

Mgła podkreśla przestrzenność różnicując tonalne nasycenie przedmiotów bliższych i dalszych. Fotografując we mgle otrzymamy obrazy obiektów o rozmytych konturach i przyćmionych barwach, zdjęcia często wyglądają jakby obiekty skąpane były w nierealnej atmosferze. Zdjęcia należy kadrować tak, aby pierwszy plan był dobrze widoczny.

Błyskawice i ogień sztuczne

Te dwa bardzo interesujące rodzaje fotografii nocnej wymagają jednakowego trybu postępowania:

- aparat umieścić na statywie,
- czas naświetlania nastawić na B,
- przygotować wężyk spustowy,
- fotografować przy nastawieniu ostrości na nieskończoność.

Aparat kieruje się w stronę spodziewanych błyskawic lub ogni sztucznych i z chwilą ich pojawienia otwiera migawkę. Dla uzyskania dodatkowego efektu warto na tej samej klatce naświetlić cztery lub pięć błyskawic albo dwa lub trzy bukiety fajerwerków. Do pierwszych prób najlepiej użyć materiały zdjęciowe o mniejszej czułości i stosować przysłony 8 lub 11. Można też otworzyć migawkę na stałe używając wężyka z blokadą i ręcznie odsłaniać i zasłaniać obiektyw przy użyciu nieprzeźroczystej osłonki nakładanej na przednią część obiektywu [18, s. 189].

Fot. 21. 22. Zdjęcia ogni sztucznych. Źródło: materiały autorskie

4.3.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Czym zajmuje się fotografia plenerowa?
2. Co powodują minimalne przesunięcia ustawienia aparatu podczas fotografowania pejzażu?
3. Jakie efekty wizualne na zdjęciu przyniesie fotografowanie z żabiej perspektywy?
4. Co określamy mianem głównego punktu zbieżności?
5. Jakie efekty uzyskujemy fotografując pejzaż miejski obiektywem o długiej ogniskowej?
6. Jakie trzy rodzaje krajobrazu wyróżniamy w fotografii plenerowej?
7. Jaki charakter może nadać zdjęciu plenerowemu woda?
8. Jaki charakter krajobrazowi miejskiemu nadaje ostre światło słoneczne?
9. Podczas jakiej pory dnia najłatwiej uzyskać wrażenie monumentalności w fotografii krajobrazu miejskiego?
10. Jakiego sprzętu dodatkowego należy użyć przy fotografii nocnej?
11. Jaka pora jest najodpowiedniejsza do wykonywania zdjęć nocnych?
12. Na czym polega metoda błysku wielokrotnego?
13. Jakie cztery zasady obowiązują przy fotografowaniu ogni sztucznych i błyskawic?

4.3.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Wykonaj techniką cyfrową, trzy zdjęcia krajobrazu miejskiego z trzech różnych miejsc odległych od siebie o max. 3 metry.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) sporządzić plan wykonania zdjęć w warunkach określonych w ćwiczeniu,
- 3) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia dla tego stanowiska,
- 4) zaplanować technikę zdjęciową,
- 5) zaplanować i uzgodnić z nauczycielem wyjście w plener,
- 6) wyjść w plener, wybrać fragment pejzażu miejskiego,
- 7) dokonać pomiaru warunków naświetlania i ustawić je w aparacie,

- 8) wykonać zdjęcia odpowiadające tematyce ćwiczenia,
- 9) wrócić do pracowni i przenieść zdjęcia do pamięci komputera, dokonać selekcji,
- 10) wykonać kopie pozytywowe,
- 11) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- 12) dołączyć zdjęcia do portfolio wraz z opisem cech charakterystycznych wykonanych kadrów.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- cyfrowa lustrzanka lub kompaktowy aparat cyfrowy,
- obiektywy wymienne do poszczególnych typów aparatów,
- osłona przeciwsłoneczna – po 1 szt. dla każdego obiektywu,
- sprzęt i materiały do wykonania kopii pozytywowych,
- przybory i materiały do wykonania załącznika do portfolio (karton, taśma klejąca, nożyczki, nożyk itp.).

Ćwiczenie 2

Wykonaj techniką cyfrową zdjęcie panoramiczne przedstawiające krajobraz miejski i obejmujące minimum 1/4 horyzontu.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) zapoznać się z instrukcją bezpieczeństwa i regulaminem pracy na stanowisku ćwiczeniowym zorganizowanym w plenerze oraz ze sposobem wykonania ćwiczenia,
- 3) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia dla tego stanowiska,
- 4) dokonać wyboru odpowiedniego sprzętu,
- 5) zaplanować i uzgodnić z nauczycielem wyjście w plener,
- 6) wyjść w plener, wybrać fragment pejzażu,
- 7) ustawić aparat na statywie i wypoziomować,
- 8) zmierzyć i ustawić w aparacie warunki naświetlania,
- 9) wykonać szereg zdjęć przesuwając aparat o odpowiednią wartość kąta widzenia (według instrukcji aparatu lub programu komputerowego),
- 10) wrócić do pracowni i przenieść zdjęcia do pamięci komputera, dokonać selekcji,
- 11) dokonać komputerowego (lub w aparacie) połączenia zdjęć w panoramę,
- 12) wykonać kopie pozytywowe (np. wydrukować),
- 13) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- 14) dołączyć do portfolio wykonane zdjęcie panoramiczne wraz z opisem wykonania ćwiczenia.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- lustrzanka cyfrowa, cyfrowy aparat kompaktowy,
- obiektywy wymienne do poszczególnych typów aparatów, statyw z poziomą,
- osłona przeciwsłoneczna -1 szt. na każdy obiektyw,
- sprzęt i materiały do wykonania kopii pozytywowych oraz przybory i materiały do wykonania załącznika do portfolio (karton, taśma klejąca, nożyczki, nożyk itp.),
- komputer PC z oprogramowaniem do łączenia zdjęć w panoramę.

Ćwiczenie 3

Wykonaj zdjęcie obiektu architektonicznego we mgle posługując się tradycyjną czarno-białą techniką zdjęciową.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) zapoznać się z instrukcją bezpieczeństwa i regulaminem pracy na stanowisku ćwiczeniowym zorganizowanym poza szkołą oraz ze sposobem wykonania ćwiczenia,
- 3) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia dla tego stanowiska,
- 4) zaplanować i uzgodnić z nauczycielem wyjście teren,
- 5) wybrać materiał zdjęciowy,
- 6) wybrać odpowiedni obiekt architektoniczny, uzyskać zgodę na fotografowanie,
- 7) dokonać pomiaru warunków ekspozycji i z uwzględnieniem odpowiedniej poprawki, ustawić je w aparacie,
- 8) skadrować i wykonać zdjęcie,
- 9) wrócić do pracowni, wywołać materiał negatywowy i wykonać kopie pozytywowe,
- 10) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- 11) wybrać najatrakcyjniejsze zdjęcie, nakleić na arkusz A4 a wybór krótko uzasadnić,
- 12) przedstawić pracę nauczycielowi do oceny,
- 13) umieścić pracę jako załącznik do portfolio.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- aparat fotograficzny tradycyjny
- obiektywy wymienne,
- filtry zdjęciowe barwne do fotografii czarno-białej
- statyw (1 szt. na zespół),
- wężyk z blokadą lub pilot (1 szt. na zespół),
- sprzęt i materiały umożliwiające wywołanie materiału negatywowego i wykonanie kopii pozytywowych,
- przybory i materiały do wykonania załącznika do portfolio (karton, taśma klejąca, nożyczki, nożyk itp.).

4.3.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) zdefiniować pojęcie perspektywa patrzenia w fotografii plenerowej?	☐	☐
2) przewidzieć zmiany kompozycji zdjęcia przy zastosowaniu niewielkich przesunięć aparatu fotograficznego?	☐	☐
3) skadrować zdjęcie plenerowe zgodnie z zasadą „złotego podziału”?	☐	☐
4) skadrować zdjęcie plenerowe tak aby wyraźnie przedstawiało 3 plany obrazu?	☐	☐
5) dopasować elementy kompozycji tak aby od razu było widać co jest obiektem głównym zdjęcia plenerowego?	☐	☐

- 6) określić jakie elementy krajobrazu mogą stanowić plan przedni?
- 7) wyjaśnić jaką funkcję pełnią elementy planu przedniego?
- 8) wykonać retusz komputerowy zdjęcia krajobrazowego?
- 9) wykonać zdjęcie panoramiczne metodą cyfrową?
- 10) zaplanować jak wykonać zdjęcie ukazujące ruch wody?
- 11) określić jak wykonać zdjęcie ukazujące efekt „zamrożenia” ruchu wody?
- 12) przewidzieć na jakie trudności możesz napotkać fotografując w lesie?
- 13) dokonać korekcji barw zdjęcia zapisanego w formacie RAW?
- 14) wymienić sprzęty dodatkowe do wykonania fotografii plenerowej w nocy?
- 15) wyjaśnić jak sfotografować błyskawice?
- 16) określić czym charakteryzują się fotografie wykonywane w nocy?
- 17) wyjaśnić na czym polega atrakcyjność kolorystyki zdjęć nocnych?
- 18) wyjaśnić na czym polega metoda błysku wielokrotnego?
- 19) zaplanować wykonanie zdjęć fajerwerków
- 20) wyjaśnić w jaki sposób niski pułap chmur w nocy może uatrakcyjnić nocne zdjęcie architektury ?

4.4. Zasady kompozycji, estetyki i aranżacji planu fotograficznego w zdjęciach architektonicznych

4.4.1. Materiał nauczania

Kompozycja frontalna i skośna

W fotografii architektonicznej stosujemy głównie kompozycję frontalną i skośną. Decydując się na którąś z nich musisz zdać sobie sprawę z konsekwencji ich użycia.

Fotografując obiekt od frontu (kompozycja frontalna) uzyskujemy niepełny i dość płaski jego wizerunek. Taki rodzaj kompozycji uwydatnia front, ale nie pokazuje przestrzenności budowli. Robiąc takie zdjęcie ustawiamy się na wprost obiektu. Pamiętaj, aby wówczas oś obiektywu Twojego aparatu była prostopadła do frontu budynku gdyż tylko wtedy zniekształcenia perspektywiczne będą stosunkowo niewielkie. Idealnie by było abyś mógł sfotografować taki obiekt z połowy jego wysokości.

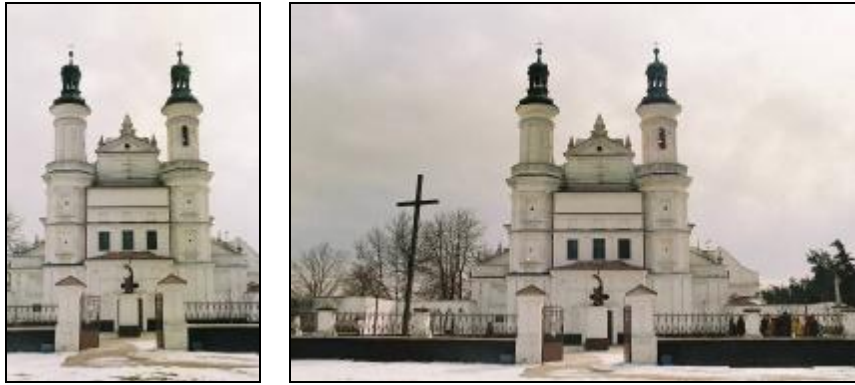
Fot. 23. Kompozycja „a” - frontalna i „b” - skośna (ratusz w Zamościu). Źródło: Materiały autorskie.

Fotografując cały budynek w ujęciu skośnym możesz pełniej oddać jego bryłowatość lecz przy nieumiejętnym stosowaniu takiej perspektywy patrzenia możesz zdeformować obiekt tak, że będzie on nierozpoznawalny. Aby wydobyć przestrzenność budynku musisz ustawić się skosem do jego frontu. Wówczas w ujęciu skośnym widzisz front budynku i jego boczną ścianę. Ilość szczegółów na frontowej ścianie jest mniejsza, ale w zamian za to widok bocznej ściany pokazuje nam bryłowatość obiektu i jego usytuowanie w przestrzeni [3, s. 10-12].

Przy fotografowaniu we wnętrzach mamy do czynienia z podobnymi zasadami. Musimy wybrać pomiędzy perspektywą widzenia frontalnego i skośnego w zależności od obiektu, warunków przestrzennych we wnętrzu i oświetlenia. Zazwyczaj wnętrza fotografowane z perspektywy skośnej sprawiają wrażenie bardziej przestronnych [3, s. 13].

Pion czy poziom?

Przy fotografowaniu architektury często mamy dylemat, jakiej orientacji kadru użyć. Najprościej można sobie to wytłumaczyć w ten sposób: jeśli obiekt jest wyższy niż szerszy to fotografujemy go w kadrze pionowym, jeśli natomiast obiekt jest szerszy niż wyższy to fotografujemy go w poziomie. Zwróć jednak uwagę, że nawet ten sam obiekt można fotografować raz w pionie a raz w poziomie w zależności od punktu patrzenia [3, s. 63].

Fot. 24. 25. Ten sam obiekt fotografowany w kadrach pionowym i poziomym.
Źródło: Materiały autorskie.

Sztafaż

Według słownika wyrazów obcych W. Kopalińskiego to: upiększenie, ozdobienie, ożywienie kompozycji przez wprowadzenie postaci ludzkich albo zwierzęcych.

Sztafaż to wprowadzenie do tematu zdjęcia, jakiegoś dodatkowego elementu, który ożywi jego monotonię. Taką rolę może spełnić człowiek czy zwierzę. Musisz jednak pamiętać o zachowaniu odpowiednich proporcji, żeby sztafaż nie zdominował tematu zdjęcia, żeby nie okazał się być głównym przedmiotem fotografowanym.

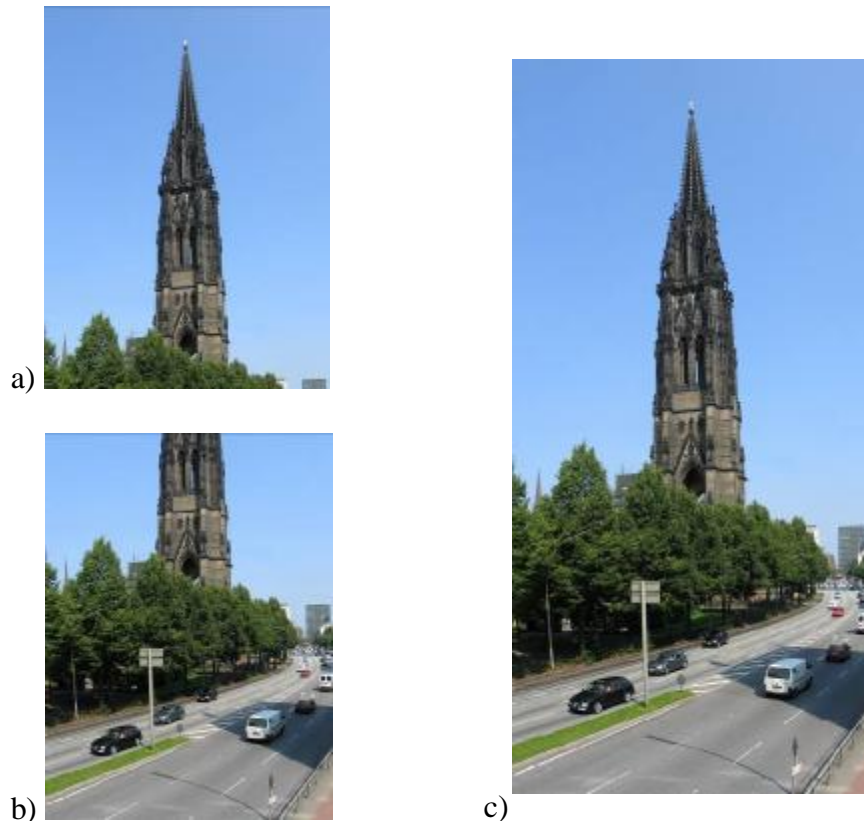

Fot. 26. 27. Wykorzystanie sztafażu. Źródło: materiały autorskie.

Fotografie panoramiczne obiektów architektonicznych

Rozróżniamy „nieprawdziwą” fotografię panoramiczną, którą uzyskujemy kadrując wąsko normalny negatyw, albo „prawdziwą” fotografię panoramiczną, którą możemy wykonać dzięki fotograficznym technikom specjalnym.

Fotografia panoramiczna w zasadzie nie nadaje się do fotografowania architektury (chyba, że w celach artystycznych) ale gdy nie ma możliwości wykonania zdjęcia całego budynku z powodu braku miejsca możesz posłużyć się komputerową metodą „sklejania” zdjęć czyli techniką identyczną jak w klasycznej fotografii panoramicznej. Współcześnie do wykonania takiej fotografii panoramicznej potrzebny nam będzie aparat cyfrowy oraz solidny statyw.

Fot. 28. Zdjęcie obiektu wykonane metodą panoramowania pionowego:
a i b – zdjęcia wyjściowe, c – zdjęcie po połączeniu, Źródło: Materiały autorskie.

Zdjęcia takie należy wykonywać w stałych warunkach świetlnych, stosując obiektyw o ogniskowej standardowej lub nieco dłuższej i stosując się do zleceń zawartych w instrukcji aparatu (niektóre aparaty mają wbudowaną funkcję łączenia zdjęć w panoramę) lub programu, w którym będziemy łączyć wykonane zdjęcia w komputerze. Najczęściej obowiązuje zasada, że kolejne klatki muszą się wzajemnie nakładać obszarem 1/4-1/3 powierzchni. Stosując taką technikę musisz mieć na uwadze, że mogą się pojawić zniekształcenia perspektywiczne fotografowanego obiektu. Jak korygować takie zniekształcenia dowiesz się w następnym podrozdziale.

Dobór stanowiska zdjęciowego

Zanim zabierzesz się do fotografowania architektury przyjrzyj się budowli i jej otoczeniu. Jeżeli budowla jest niezbyt wysoka, a warunki przestrzenne pozwalają stanąć w odległości, która umożliwi zmieszczenie jej całej w kadrze wtedy sprawa wyboru aparatu nie jest problemem. Czasami, aby uniknąć zbiegających się ku górze linii (efektu zbieżności perspektywy), wystarczy podnieść aparat nieco do góry (np. stając na ławce), lub znaleźć miejsce fotografowania w połowie wysokości obiektu (np. wejść do sąsiedniego budynku i fotografować z okna) czyli jak gdyby „wprostować” obraz poprzez fotografowanie z odpowiedniego miejsca. Jeżeli zdjęcie architektury o zbiegających się ku górze liniach może służyć do celów artystycznych, to jednak na ogół nie jest ono dopuszczalne dla celów dokumentacyjnych. Mimo, że zdajemy sobie sprawę ze skrótów perspektywicznych, jakie powstają przy oglądaniu bardzo wysokich budynków, oko ludzkie „nie widzi” tych skrótów, ponieważ koryguje je nasza świadomość. Wiemy, że budynki są pionowe. Ukazanie na zdjęciu zbiegających się linii jest koniecznością w przypadkach, w których nie da się tego uniknąć, ponieważ otaczająca zabudowa nie pozwala stanąć w odległości, z której można by objąć całość budowli obiektywem o standardowej ogniskowej.

Obecnie technika cyfrowa bardzo ułatwia nam pozbywanie się efektu zbieżności perspektywy. Jeśli na zdjęciu występuje takie zjawisko to można się go pozbyć poprzez zastosowanie specjalnego narzędzia dostępnego w każdym lepszym programie do obróbki zdjęć. Pamiętaj jednak, że prostując perspektywę w ten sposób należy jednocześnie nieco „wydłużyć” zdjęcie do góry bo jeśli tego nie zrobisz to budynek straci proporcje i będzie na zdjęciu wyglądał na bardziej przysadzisty niż jest w rzeczywistości.

Fot. 29. Komputerowa korekcja perspektywy: a) zdjęcie bez korekty; b) zdjęcie skorygowane nieprawidłowo; c) zdjęcie skorygowane prawidłowo. Źródło: Materiały autorskie.

Obserwując przez dłuższy czas budowlę, którą zamierzamy sfotografować, wybieramy nie tylko pogodę i kierunek padania promieni świetlnych, ale decydujemy się również na wybór kierunku widzenia, z którego wykonamy zdjęcie, a czasem na wybór fragmentu, wyłowionego z całości

Fot. 30. Fragment wieży telewizyjnej na Świętym Krzyżu. Źródło: Materiały autorskie.

W fotografii architektonicznej często fragment może być ciekawszy od całości i lepiej oddaje charakter budowli niż widok ogólny. Decydując się na fotografowanie fragmentu weźmy pod uwagę chęć uniknięcia banalności lub niemożność objęcia całego budynku wśród ciasnej zabudowy lub zasłaniającej obiekt zieleni. Wybór fragmentu zależy głównie od gustu i wycucia artystycznego fotografa, zawsze jednak powinien to być fragment charakterystyczny, ciekawy plastycznie. Przy fotografowaniu fragmentów nie musimy obawiać się „wałących się ścian” gdyż w tym wypadku nie są one rażące.

Fotografowanie detali architektonicznych

Jeśli fotografujemy detale architektoniczne chcąc wyłącznie ukazać ich piękno, powinniśmy dokonać ich skrupulatnego wyboru - tak aby mogły zaistnieć jako samodzielne motywy i nie musiały odwoływać się do wiedzy oglądającego na temat całego obiektu. Budynek może być przez cały czas ten sam, jednak koncentrujemy się kolejno na różnych jego szczegółach. Najbardziej godnymi uwagi będą drzwi i okna, ale nie przeoczmy też abstrakcyjnych wzorów, kształtów i dysonansów kolorystycznych.

Fot. 31-33. Różne detale architektoniczne w oświetleniu naturalnym. Źródło: Materiały autorskie.

Rodzaj zalecanego obiektywu zależy całkowicie od wielkości detali architektonicznych. Naturalnie drobne szczegóły wymagają zastosowania obiektywu długoogniskowego, aby uzyskać optymalne wypełnienie kadru. Powinniśmy jednak postarać się wykonać szereg poprawnych technicznie ujęć, stosując wyłącznie obiektyw o ogniskowej standardowej i, jeżeli tylko to możliwe, przybliżając się do motywu na tyle, by go wyodrębnić z otoczenia i wypełnić nim kadr.

Stosując obiektyw szerokokątny o stałej ogniskowej (np. 35 mm), wykorzystujemy jego charakterystyczną, krótką ogniskową i maksymalnie zbliżamy się do fotografowanego detalu.

Wybór sposobu fotografowania w dużej mierze narzucają nam okoliczności - jeżeli poziom światła zastanego jest satysfakcjonujący, nie ma potrzeby, by je uzupełniać. Pamiętajmy jednak, że światło wpadające drzwiami i oknami (zwłaszcza, kiedy ich rozmiary są skromne w stosunku do wielkości pomieszczenia) jest ukierunkowane i ma tendencje do wywoływania dużych kontrastów, rozświetlając jedynie niektóre fragmenty pomieszczenia, podczas gdy inne pogrążone są w głębokim, jednolitym cieniu.

Fot. 34. Epitafium jako detal architektoniczny w różnym oświetleniu. Zdjęcie „a” wykonane z dwoma reflektorami studyjnymi umieszczonymi symetrycznie, zaopatrzonymi w parasole rozpraszające światło. Zdjęcie „b” wykonane zostało ze światłem lampy błyskowej umieszczonej na aparacie. Reflektor lampy skierowany został na płaszczyznę odbijającą znajdującą się po prawej stronie fotografującego. Źródło: Materiały autorskie.

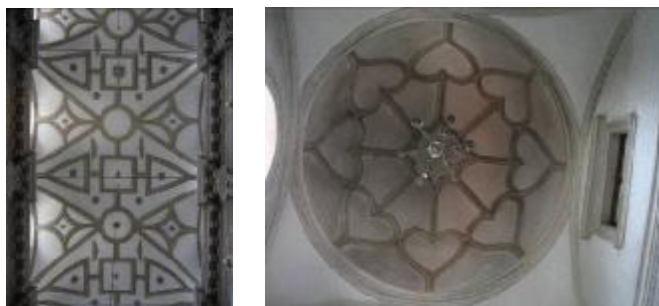

Zdjęcia płaskorzeźb, wymagają oświetlenia możliwie najbardziej bocznego, ślizgającego się po powierzchni przedmiotu. Bocznym światłem można, nie tylko wydobyć rysunek słabo wypukłych elementów lub detali, ale nawet przesadnie go pogłębić. W celu bardziej równomiernego oświetlenia całości można zastosować po przeciwnej stronie źródła światła ekrany odbijające światło boczne, ale tylko na tyle, by nie utracić wrażenia wypukłości przedmiotu.

Płaskorzeźbami są również drzwi portali kościołów zabytkowych, wykonane z metalu lub z drewna i zdobione bogato scenami figuralnymi albo ornamentem roślinnym. Naturalne ich oświetlenie zależne jest od warunków atmosferycznych. W bardzo trudnej sytuacji oświetleniowej można pomóc sobie oświetleniem sztucznym np. halogenowym, przenośnym studyjnym lub światłem lampy błyskowej odbitym od płaszczyzn odbijających lub zwykłej, białej kartki papieru. Podobne zabiegi można stosować przy fotografowaniu tablic pamiątkowych, które są umieszczone w takich miejscach gdzie prawie nigdy nie dochodzi światło naturalne.

Fotografowanie wnętrz

Kompozycja zdjęć wnętrz architektonicznych wiąże się ściśle ze stroną techniczną. Zasadniczą, bowiem trudność stanowi ściśle określona przestrzeń trójwymiarowa, którą należy przedstawić na dwuwymiarowej płaszczyźnie. Zależnie od warunków, można wykonać zdjęcia albo obiektywem mniej lub bardziej szerokokątnym, albo też wykonać szereg zdjęć poszczególnych partii wnętrza, z różnych kierunków – zdjęć, które się wzajemnie uzupełniają. Do fotografowania wnętrz kościołów gotyckich i romańskich wystarcza często obiektyw standardowy, natomiast w przypadku wnętrz budowli świeckich z tego okresu, a także współczesnych zazwyczaj niezbędny jest obiektyw szerokokątny.

Fot. 35, 36. Sklepienie i kopuła kaplicy fotografowana przy świetle dziennym, aparatem leżącym na podłodze obiektywem do góry. Źródło: Materiały autorskie.

Wykonując zdjęcia stropów, łuków i kopuł można zwrócić aparat ku górze, pod kątem, który pozwoli uzyskać wrażenie przestrzenności i odpowiednią perspektywę, ale w tym przypadku trzeba unikać zamieszczania na obrazie również i podłogi, co może mieć miejsce przy zastosowaniu obiektywu szerokokątnego [14, s. 54–55]. Fotografując wyłącznie sklepienie lub kopułę można położyć aparat na podłodze obiektywem do góry. Uzyskujemy wtedy kilkanaście cennych centymetrów odległości przedmiotowej co czasami pozwala nam na sfotografowanie danego sklepienia w całości i bez zniekształceń wywołanych obiektywem szerokokątnym.

Przy fotografowaniu wnętrz budowli sakralnych zachodzi niekiedy potrzeba sfotografowania witraży. Pamiętaj aby fotografować je wyłącznie przy świetle naturalnym i od środka budynku. Nigdy nie używaj do tego celu lampy błyskowej ani innego, dodatkowego źródła światła.

4.4.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczeń.

1. Na czym polega kompozycja frontalna?
2. Jak należy ustawić aparat względem obiektu przy stosowaniu kompozycji skośnej?
3. Czego nie ukazuje zdjęcie przy kompozycji frontalnej?
4. Jakie rodzaje kompozycji stosujemy we wnętrzach budowli?
5. Kiedy używamy kadru pionowego przy fotografowaniu obiektów architektonicznych?
6. W jakim celu stosujemy sztafaż?
7. Czy w fotografowaniu obiektów architektonicznych stosujemy technikę zdjęć panoramicznych?
8. Jak fotografować budynek, aby uniknąć zniekształceń perspektywy?
9. W jakim celu, czasami na zdjęciu jest lepiej przedstawić fragment budowli?
10. Na co należy zwrócić uwagę fotografując wnętrze budynku?
11. Jakich obiektów używamy fotografując wnętrza?
12. Jak wykonać zdjęcie sufitu lub kopuły?
13. W jaki sposób sfotografować witraż?
14. W jakim celu fotografujemy detale architektoniczne?
15. Jakiego sprzętu używamy do fotografowania detali architektonicznych?
16. Jakie elementy budowli są detalami architektonicznymi?
17. Jaką rolę spełnia oświetlenie przy fotografowaniu płaskorzeźb we wnętrzach?
18. Z jakich źródeł światła najczęściej korzystamy wykonując architektoniczne zdjęcia nocne?
19. O czym należy pamiętać zabierając się do wykonywania zdjęć obiektów architektonicznych o zmierzchu i w nocy?
20. Jakie efekty uzyskujemy fotografując obiekty architektoniczne o zmroku?
21. Kiedy mgła nie przeszkadza w fotografowaniu obiektów architektonicznych?

4.4.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Wykonaj techniką cyfrową zdjęcie kościoła z dwiema frontowymi wieżami tak wybierając stanowisko zdjęciowe i sprzęt, aby widoczne było zniekształcenie perspektywiczne polegające na zbiegu linii perspektywy ku górze kadru. Dokonaj poprawnej komputerowej korekcji zniekształceń perspektywicznych.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) zapoznać się z instrukcją bezpieczeństwa i regulaminem pracy na stanowisku ćwiczeniowym zorganizowanym poza szkołą oraz ze sposobem wykonania ćwiczenia,
- 3) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia dla tego stanowiska,
- 4) wybrać lustrzany lub kompaktowy aparat cyfrowy z odpowiednim do tematyki ćwiczenia obiektywem,
- 5) zaplanować i uzgodnić z nauczycielem wyjście w plener,
- 6) wyjść w plener,
- 7) wybrać obiekt,

- 8) wybrać stanowisko zdjęciowe właściwe do tematyki ćwiczenia,
- 9) dokonać pomiaru warunków naświetlania i ustawić je w aparacie,
- 10) wykonać zdjęcia z zachowaniem zaleceń zawartych w tematyce ćwiczenia,
- 11) wrócić do pracowni, przenieść zdjęcia do pamięci komputera PC,
- 12) wykonać korektę perspektywy przy użyciu komputera PC z odpowiednim oprogramowaniem,
- 13) wykonać wydruki zdjęcia przed i po zabiegu korekty perspektywy,
- 14) nakleić zdjęcia na kartkę A4 i opisać czynności podejmowane w celu realizacji ćwiczenia oraz ocenić efekty pracy,
- 15) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- 16) przedstawić wykonaną pracę nauczycielowi do oceny,
- 17) dołączyć pracę do portfolio.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- różne rodzaje cyfrowych aparatów fotograficznych: lustrzanka cyfrowa, cyfrowy aparat kompaktowy,
- obiektywy wymienne do poszczególnych typów aparatów,
- osłona przeciwsłoneczna (po 1 do każdego typu obiektywu),
- komputer PC z oprogramowaniem umożliwiającym korygowanie perspektywy,
- sprzęt i materiały do wykonania wydruków (np. drukarka z materiałami eksploatacyjnymi),
- arkusz A4 o gramaturze min. 160 g/m², taśma dwustronnie klejąca, nożyczki, nożyk itp.

Ćwiczenie 2

Wykonaj w odstępach 10 minutowych sześć zdjęć tego samego obiektu architektonicznego z tego samego stanowiska zdjęciowego i w tym samym kadrze. Rozpocznij sesję zdjęciową równo o zachodzie słońca. Do wykonania ćwiczenia użyj cyfrowej techniki zdjęć barwnych z ustawieniem funkcji balansu bieli na wartość określającą pochmurne niebo.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) zapoznać się z instrukcją bezpieczeństwa i regulaminem pracy na stanowisku ćwiczeniowym zorganizowanym poza szkołą oraz ze sposobem wykonania ćwiczenia,
- 3) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia dla tego stanowiska,
- 4) zaplanować i uzgodnić z nauczycielem wyjście w plener,
- 5) dobrać sprzęt zdjęciowy do tematu, jeśli potrzeba - statyw, wężyk itp. (po 1 szt na zespół) obiektywy wymienne do poszczególnych typów aparatów,
- 6) wyjść w plener i wybrać stanowisko zdjęciowe,
- 7) dokonać pomiaru i ustawienia warunków ekspozycji,
- 8) wykonać szereg zdjęć zgodnie z tematem ćwiczenia dokonując pomiaru i ustawienia warunków ekspozycji przed wykonaniem każdego ze zdjęć,
- 9) wrócić do pracowni,
- 10) wrócić do pracowni i przenieść zdjęcia do pamięci komputera, dokonać selekcji,
- 11) wykonać pozytywowe kopie zdjęć, jeśli to możliwe, w digilabie z blokadą korekcji barwy ustaloną dla pierwszego zdjęcia,

- 12) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- 13) wykonane zdjęcia nakleić na kartkę A4 i dołączyć do portfolio wraz z dokładnym opisem każdego zdjęcia będącego częścią ćwiczenia,
- 14) napisać wnioski jak zmienia się tonalność i kolorystyka zdjęć w zależności od czasu po zachodzie słońca,
- 15) przedstawić pracę do oceny nauczycielowi.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- różne rodzaje aparatów cyfrowych (po 1 szt. dla każdego ucznia),
- obiektywy wymienne do poszczególnych typów aparatów,
- osłona przeciwsłoneczna (po 1 do każdego typu obiektywu),
- sprzęt umożliwiający wykonanie kopii pozytywowych oraz przybory i materiały do wykonania załącznika do portfolio (karton, taśma klejąca, nożyczki, nożyk itp.).

4.4.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) rozpoznać zdjęcia obiektu architektonicznego wykonane z wykorzystaniem kompozycji frontальной i skośnej?	☐	☐
2) zaplanować pionowe lub poziome ustawienie kadru w zależności od wielkości i usytuowania obiektu architektonicznego?	☐	☐
3) wyjaśnić w jakim celu w fotografii architektury stosuje się sztafaż?	☐	☐
4) wykonać panoramę pionową budowli nie mieszczącej się na pojedynczej klatce?	☐	☐
5) zaplanować perspektywę fotografowania rozległego wnętrza?	☐	☐
6) wykonać zdjęcia obiektu architektonicznego tak, aby przy fotografowaniu zminimalizować efekty zniekształceń perspektywicznych?	☐	☐
7) dokonać komputerowej korekcji zniekształceń perspektywicznych?	☐	☐
8) wybrać fragment budowli w taki sposób aby po sfotografowaniu oddawał charakter całości?	☐	☐
9) wyjaśnić jak fotografuje się sufity i sklepienia?	☐	☐
10) określić co nazywamy detalem architektonicznym?	☐	☐
11) wykonać zdjęcie detalu architektonicznego?	☐	☐
12) wykonać zdjęcie witrażu?	☐	☐
13) wyliczyć zasady postępowania przy fotografowaniu architektury nocą?	☐	☐
14) wybrać odpowiednią metodę do sfotografowania rozległego wnętrza w warunkach nocnych?	☐	☐
15) przewidzieć jak tonalnie zmienia się oświetlenie architektury wraz z zapadającym zmrokiem?	☐	☐

4.5. Wykonywanie zdjęć reportażowych

4.5.1. Materiał nauczania

Fotoreporter i istota reportażu fotograficznego

Fotograf zajmujący się fotografią reportażową musi być na tyle dyskretny aby swoją osobą nie wpływać na przebieg uroczystości i nie prowokować nienaturalnych zachowań u ludzi których fotografuje. Wynika to z istoty samego reportażu fotograficznego, mającego być odwzorowaniem rzeczywistości a nie wyreżyserowanym, fotograficznym komiksem.

Fotoreporter z klasą jest niepozorny, wtapia się w otoczenie, nie wpycha się nigdzie na siłę, lecz stanowczo prosi, aby umożliwić mu wykonanie zdjęć w określonym zakresie (czy przestrzeni), zajmuje dyskretnie stanowisko skąd wykonuje zdjęcia nie afiszując się zbytnio.

Pamiętaj, abyś wykonując fotoreportaż ubrał się odpowiednio do sytuacji – będziesz przecież w centrum uwagi. Fotografując zawody sportowe śmiesznie będziesz wyglądał w garniturze a gdy wystąpisz w krótkich spodenkach wykonując zdjęcia na ślubie możesz narazić się na zarzuty o brak szacunku dla osób fotografowanych.

Wyróżniamy następujące rodzaje reportażu: reportaż rodzinny, sceny rodzajowe, reportaż dokumentalny, reportaż sportowy, fotografia zwierząt, fotografia widowisk i koncertów.

Reportaż rodzinny jest wykonywany w gronie rodzinnym, w kręgu przyjaciół, w trakcie zebrań towarzyskich, świąt, prywatnych uroczystości. Fotoreporter powinien starać się w lot uchwycić nowe spojrzenie, ciekawe, pełne wyrazu sytuacje. Zamiast do pozowania trzeba przyzwyczaić otoczenie do obecności aparatu fotograficznego, do traktowania go jak zwykłą, codzienną rzecz. Nie ważne, że ktoś skrzywił się czy przyjął dziwną pozę. Właśnie takie szczegóły ożywią zdjęcie, dzięki nim będzie ono wzruszające i pełne życia.

Fot. 37-42. Zestaw zdjęć ślubnych przedstawiający całość uroczystości. Źródło: Materiały autorskie.

Reportaż rodzinny to również zdjęcia z tak ważnych uroczystości rodzinnych jak chrzest, pierwsza komunia, ślub, które każdy lubi wspominać dzięki zdjęciom. Fotoreportaż z tego typu uroczystości powinien opowiadać o wszystkich ich etapach od początku do końca – być swego rodzaju filmem. Na przykład zdjęcia reportażowe ze ślubu można zacząć robić w domu panny młodej (przygotowania, zakładanie welonu, błogosławieństwo, państwo młodzi wychodzą z domu).

Następne zdjęcia powinny zarejestrować wydarzenia w Urzędzie Stanu Cywilnego lub kościele (wejście, zakładanie obrączek, błogosławieństwo, wyjście z kościoła, wsiadanie do samochodu), wreszcie powinny oddać także atmosferę przyjęcia weselnego, uchwycić przyjazd państwa młodych, pierwszy taniec, toasty, życzenia, wręczanie prezentów i dobrze bawiących się gości. Reportaż, aby stanowił zamkniętą całość, wymaga wykonania wielu zdjęć z wykorzystaniem różnych rodzajów oświetlenia takich jak oświetlenie zastane czy światło lampy błyskowej dającej światło bezpośrednie lub odbite. Pamiętaj zawsze, że ważne jest aby fotografując, robić to dyskretnie i spokojnie, starając się nie zakłócić przebiegu uroczystości [18, s. 206].

Fot. 43. 44. Zdjęcia scen rodzajowych. Źródło: Materiały autorskie.

Sceny rodzajowe są interesujące dla osób lubiących zmienne i barwne aspekty codziennego życia. Temat taki znajdzie się wszędzie tam, gdzie bywa fotograf: targ, ruchliwa ulica, życie na wsi, szkoła.. Zdjęcia tego typu ukazują wielorakie aspekty życia codziennego. Do wykonania takich zdjęć wcale nie trzeba odbywać dalekich podróży, można je wykonać na każdym rogu ulicy. Najlepszym sposobem zrobienia drobnych zdjęć jest zmieszanie się z tłumem, fotograf powinien stać się bezimiennym jednym z wielu przechodniem podpatrującym codzienne życie innych ludzi.

Fot. 45-47. Dokumentalne zdjęcia reportażowe z konferencji podczas 50. lecia Koła Przewodników PTTK w Radomiu. Źródło: Materiały autorskie.

Reportaż dokumentalny – to taki, w którym fotograf jest, w pewnym sensie, oficjalnym świadkiem wydarzeń o charakterze lokalnym, narodowym, międzynarodowym mających miejsce w zasięgu jego obiektywu. Są to np. święta państwowe i kościelne, obchody rocznicowe, festiwale, festyny i wszystkie inne codzienne i uroczyste objawy zorganizowanego życia społecznego.

Zagadnienia te od strony fotograficznej podzielić możemy na kilka typów:

- Zebrania i konferencje.
- Wszelkiego rodzaju pochody uliczne (marsze, procesje).
- Inne uroczystości masowe, jak na przykład dożynki, festyny, widowiska uliczne.

Powodzenie w czasie fotografowania takich wydarzeń, zapewni mały rekonesans. Przygotowując się do fotografowania wydarzenia odbywającego się na wolnym powietrzu, dobrze jest dzień lub dwa dni wcześniej przejść trasę, na której będzie się ono odbywać i zastanowić się nad miejscami, z których będzie można fotografować.

W skład reportażu dokumentalnego wchodzi również tzw. „wielkie” tematy np. trzęsienia ziemi, powódzie, kataklizmy cywilizacji, katastrofy i wypadki. Przy fotografowaniu takich wydarzeń obowiązuje fotoreportera zasada rzetelnej informacji, zaangażowania emocjonalnego a przede wszystkim spokój i dyskrecja – należy wykonywać zdjęcia tak, aby nie przeszkadzać ekipom ratunkowym.

Na reportaż dokumentalny może składać się jedno zdjęcie jak również seria zdjęć ilustrujących ten sam temat, czyli tzw. zestaw. Zestaw nie może być zbieraniną przypadkowych obrazków. Musi stanowić pewną logiczną całość, musi ilustrować określone zdarzenie. Najprostszym, klasycznym schematem zestawu jest dobór następujących obrazów:

1. Ogólny widok miejsca interesującego nas zdarzenia.
2. Samo zdarzenie w ujęciu ogólnym (jeżeli teren jest za duży aby na zdjęciu czytelnie pokazać całość, fotografujemy najistotniejszy jego element).
3. Szereg zdjęć pokazujących przebieg zdarzenia w poszczególnych jego fazach.
4. Zdjęcia osób odgrywających główne role w zdarzeniu.
5. Zdjęcia uzupełniające – na przykład miejsce po zdarzeniu.

Fotograf nie ma możliwości planowania wielkich wydarzeń historycznych; przychodzą do niego same, najczęściej bez uprzedzenia. To, czy potrafi zrobić wartościowe zdjęcia, zależy jedynie od jego orientacji i szybkiej decyzji.

Reportaż sportowy przeznaczony jest dla miłośników sportu i fotografii. Istota fotografii sportowej polega na wybraniu właściwego momentu naciśnięcia spustu migawki, gdy ruch obiektu osiąga punkt kulminacyjny. Drugim bardzo ważnym elementem w fotografowaniu sportu jest wybór odpowiedniego punktu, z którego wykonuje się zdjęcia. Należy starać się obserwować wydarzenie z takiego miejsca, z którego nie tylko dobrze widać akcję, ale też ruch celu naszych zdjęć widziany z tego punktu nie będzie nadmiernie szybki. W fotografii sportowej często niezbędny okazuje się teleobiektyw lub obiektyw długoogniskowy, dzięki którym można znacznie „przybliżyć się” do fotografowanego przedmiotu. Jest to bardzo istotne w sytuacji gdy nie możemy bliżej podejść do tematu zdjęcia. Musisz jednak pamiętać, że w przypadku teleobiektywów każde, najmniejsze nawet poruszenie ręką będzie widoczne na zdjęciu a czas naświetlania, który był wystarczający przy fotografowaniu z ręki obiektywem standardowym, może okazać się za długi.

Staranne nastawienie ostrości i dość duży otwór przysłony umożliwiają fotografowanie przy krótkim czasie otwarcia migawki nawet na średniej czułości materiału zdjęciowego np. 200 ISO. Przy gorszych warunkach oświetleniowych można użyć np. czułości 400, 800 lub 1600 ISO. Ciekawy efekt w zdjęciach ruchomych obiektów można uzyskać stosując technikę panoramowania która pozwala wyodrębnić ruch z otoczenia, które pełni rolę rozmazanego tła. W tym celu należy równo i spokojnie śledzić aparatem za obiektem zdjęcia i w odpowiednim momencie delikatnie wyzwolić migawkę.

Fot. 48. Zdjęcie wykonane metodą „panoramowania” – prowadzeniem aparatu za poruszającym się obiektem.
Źródło: Materiały autorskie.

Do fotografowania sportu bardzo dobrze nadają się aparaty cyfrowe. Jedną z ich zalet jest to, że można wykonywać tyle kolejnych zdjęć jakiejś akcji, ile potrzeba, a następnie wyrzucić te, które okażą się bezużyteczne, nie martwiąc się o zmarnowaną błonę. Przy wykonywaniu takich zdjęć z użyciem cyfrowych aparatów kompaktowych należy jednak uwzględnić opóźnienie wyzwolenia migawki: czas pomiędzy naciśnięciem spustu a rzeczywistą rejestracją obrazu może wynosić od 1/10 do nawet 1/2 sekundy. Pocieszającym jest fakt, że w nowszych aparatach typu lustrzanka cyfrowa zjawisko opóźnienia wyzwolenia migawki nie występuje.

Przy fotografowaniu sportu w sposób szczególny pamiętaj o bezpieczeństwie. Podczas fotografowania sportów motorowych zawsze istnieje pewne zagrożenie dla wszystkich uczestników – szczególnie dla fotografów, którym często przydziela się miejsca blisko wydarzeń. Nie należy niepotrzebnie ryzykować i zawsze trzeba stosować się do wskazówek osób zajmujących się organizacją zawodów.

Fot. 49-51. Fotoreportaż sportowy: koszykówka, piłka nożna, siatkówka. Źródło: Materiały autorskie.

Fotografowanie widowisk teatralnych, kabaretowych, cyrkowych oraz koncertów muzyki poważnej i rozrywkowej może również dostarczyć fotografowi wielu interesujących tematów.

Fot. 52. 53. Zdjęcia reportażowe z przedstawienia operowego i koncertu,. Źródło: Materiały autorskie.

Przystępując do ich fotografowania należy posiadać sporą wiedzę, postępować zgodnie z przyjętymi zasadami oraz uzyskać zgodę na fotografowanie (np. przedstawienia teatralne można fotografować tylko podczas specjalnych spektakli dla fotoreporterów czy podczas prób generalnych). W salach koncertowych spotyka się często trudności powodowane bardzo słabym oświetleniem. Zmusza to do stosowania długich czasów otwarcia migawki i unieruchomienia aparatu na statywie. Korzystaj wówczas z dużej światłoczułości (400, 800 lub 1600 ISO) oraz obiektywów o dużym otworze względnym co umożliwi wykonanie w tych warunkach zdjęć migawkowych z ręki. Do fotografowania widowisk i koncertów rzadko stosujemy światło lampy błyskowej a jeśli już zachodzi taka potrzeba – korzystamy ze światła odbitego.

Fotografując mniej oficjalne koncerty gdzie zazwyczaj nie jest wymagana pisemna zgoda na fotografowanie (publiczne popisy dziecięce, koncerty młodych pianistów czy przedstawienia szkolne) pamiętaj, aby Twoja praca nie speszyła młodego artysty. Najlepiej jest

fotografować albo na samym początku przedstawienia albo na samym końcu. Nie chcesz chyba, żeby wykonawca się pomylił, gdy błysniesz mu lampą po oczach lub, gdy starając się wybrać najlepsze miejsce do fotografowania potkniesz się o kable na podłodze i narobisz zamieszania. Wskazane jest też abyś pracował aparatem, którego działanie jest stosunkowo ciche. Zwróć także uwagę na to, że aparaty tradycyjne cicho pracujące podczas wykonywania zdjęć mogą zrobić ci niemiłą niespodziankę, gdy raptem głośno zaczną przewijać skończony film.

Kompozycja i estetyka w fotografii reportażowej

W fotografii reportażowej wykorzystuje się większość zasad kompozycji klasycznej chociaż niekiedy jest dozwolone nie stosowanie się do tych reguł. W reportażu nie tylko „niedociągnięcia” kompozycyjne, ale wyraźne błędy techniczne są dopuszczalne pod warunkiem, że temat będzie pokazany wyraźnie i efektownie, że jego treść będzie czytelna, interesująca i aktualna.

Fotoreporter musi zawsze zwracać uwagę na tło, zwłaszcza znajdujące się bezpośrednio za tematem głównym. Nie może ono z nim konkurować, nie może odciągać uwagi od najważniejszych elementów zdjęcia. Często najciekawsze zdjęcie jest popsute gdy pojedyncze elementy towarzyszące podstawowemu tematowi zakłócają je (jak np. drzewo „wyrastające z głowy”).

Fot. 54. Fotografujący nie zauważył drzewa w tle. W efekcie z głowy prelegentki wyrastają malownicze rogi.
Źródło: Materiały autorskie.

Wykonując zdjęcie należy je „widzieć” na matówce czy celowniku jako harmonijną całość, w której wszelkie defekty kompozycji po powiększeniu zostaną jeszcze wyolbrzymione. W przypadku fotografii reportażowej, warunki pracy znacznie utrudniają możliwość komponowania kadru.

Obraz fotograficzny powinien nieść niezbędną ilość informacji. Nie za mało, ale też w żadnym wypadku nie za dużo. Podstawowy temat powinien być dla odbiorcy czytelny i oczywisty. Nie może on zostać zdominowany przez tło czy otoczenie. Jeżeli, przykładowo sylwetka biegacza na tle widzów będzie tej samej wielkości co i oni, i w dodatku tak samo ostra wówczas jego postać „zginie w tłumie”. Motyw główny można w tym przypadku wydobyć z tła stosując jedną z poniższych metod.

Jeżeli odpowiednio zmniejszymy głębię ostrości przez zwiększenie otworu przysłony i równocześnie skrócimy czas naświetlenia, to biegacz będzie sfotografowany ostro, natomiast tło którym jest tłum widzów – zostanie „zneutralizowane” przez świadomie zastosowaną nieostrość. Osoba oglądająca zdjęcie będzie wiedziała, że widzowie są obecni, ale też główny motyw będzie w sposób jednoznaczny zarysowany. Stosując tę metodę najlepiej jest posługiwać się obiektywami długoogniskowymi – o małej głębi ostrości.

Inna metoda polega na nastawieniu czasu naświetlenia równego 1/30 sek.. Aby postać biegacza nie była wówczas poruszona, musimy go „prowadzić” w celowniku; gdy znajdzie się w wybranym przez nas punkcie, należy nacisnąć spust migawki. Również i tak wykonane zdjęcie da nam w efekcie ostro zarysowaną sylwetkę biegacza na tle „poruszonego”, zamazanego tłumu. Jednocześnie zdjęcie to będzie cechowała większa dynamika. Może być ono wykonane obiektywem o dowolnej ogniskowej (patrz fot. 48 na str. 54).

Jeszcze inna metoda polega na zastosowaniu obiektywu krótkoogniskowego, który nieproporcjonalnie „odsuwa” drugi plan obrazu. Technika ta wymaga jednak znacznego zbliżenia się do fotografowanego obiektu i zastosowania bardzo krótkich czasów naświetlenia. Na szczęście obiektywy krótkoogniskowe dla odległości większej niż 1,5 metr mają bardzo dużą głębię ostrości. Możemy też tak podejść do interesującego nas obiektu aby na zdjęciu wyróżnił się wielkością spośród elementów tła.

Fotografując techniką barwną do wyraźnego pokazania motywu głównego zdjęcia reportażowego można próbować wykorzystać kontrast barw motywu głównego zdjęcia w stosunku do barwy tła, na jakim ów motyw jest fotografowany. Jednak w warunkach reporterskich sytuacja taka jest znacznie bardziej zależna od przypadku niż od świadomego i celowego działania.

Fot. 55. 56. Na zdjęciu po lewej motyw główny „zginął” w tle natomiast na zdjęciu po prawej motyw główny wyróżnia się wielkością Ponadto zwraca na siebie uwagę dlatego, że umieszczony jest na linii złotego podziału (nakłada się na dwa mocne punkty obrazu). Źródło: Materiały autorskie.

Przy fotografowaniu sportu nader często mamy do czynienia z obiektami poruszającymi się. Ważne jest prawidłowe rozmieszczenie tych elementów w kadrze. Dokonujemy tego już w momencie wykonywania zdjęcia. Błąd tutaj popełniony trudno jest później naprawić zarówno w ciemni jak i za pomocą komputera. Jeżeli, przykładowo, osoba biegnie w lewo i zostanie umieszczona z lewej strony kadru, wówczas będzie z niego „uciekać”, pozostawiając za sobą dużą przestrzeń, z reguły nie mającą żadnego uzasadnienia kompozycyjnego.

Fot. 57. Biegnący „ucieka” z kadru. Źródło: Materiały autorskie.

Jeżeli postać umieścimy w środku obrazu, wprawdzie „uciekać z kadru” już nie będzie, ale podobnie jak w poprzednim przypadku, za plecami biegacza pozostanie niezagospodarowana”

przestrzeń. Poza tym obraz skomponowany z centralnie położonym głównym elementem nabiera statycznego, nudnawego charakteru, co kłóci się z dynamicznym tematem zdjęcia.

Fot. 58. Biegący ma za plecami „niezagospodarowaną” płaszczyznę. Źródło: Materiały autorskie.

Niekorzystne jest też umieszczenie biegacza całkowicie z prawej strony klatki, a to dlatego, że będzie miało się wrażenie, iż przed chwilą „wbiegł” on na plan. Optymalnym rozwiązaniem jest umieszczenie jego sylwetki w „mocnych punktach obrazu” po prawej stronie zdjęcia. Wówczas biegacz będzie miał „miejsce do biegania”, a cała płaszczyzna zdjęcia będzie sprawiała „zagospodarowanej” pomimo, że przed biegącym może nie być niczego istotnego dla tematu zdjęcia.

Fot. 59. Biegący jest umieszczony w „mocnych punktach obrazu” po prawej stronie zdjęcia – biegący ma „miejsce do biegania” a kadr jest w pełni wykorzystany. Źródło: Materiały autorskie.

Fotografia reportażowa dopuszcza swobodę w wyborze punktu wykonania zdjęcia. Należy go odpowiednio wcześniej znaleźć, tak, aby umożliwił obserwowanie przebiegu akcji, i jednocześnie uwzględnić oświetlenie i kąt widzenia obiektywu. W trakcie robienia reportażu fotograf może jedynie krążyć wokół obiektu zdjęć: towarzyszy zdarzeniom, lecz nie jest w stanie nimi kierować. Korzystne jest wykonanie wielu zdjęć z różnych miejsc. Ponieważ reportaż nie wymaga wystudiowanych kompozycji ani perspektywy, należy korzystać z tej możliwości, fotografując z rozmaitych miejsc: z góry, z dołu, z ukosa – wówczas zdjęcia okażą się bardziej dynamiczne.

Fot 60-62. Wykorzystanie 3 rodzajów perspektyw w celu uatrakcyjnienia zdjęć reportażowych wykonywanych z tego samego miejsca. Źródło: Materiały autorskie.

4.5.2. Pytania sprawdzające

Odpowiadając na pytania, sprawdzisz, czy jesteś przygotowany do wykonania ćwiczenia.

1. Jaki rodzaj zdjęć określamy mianem fotografii reportażowej?
2. Na czym polega wykonanie zdjęć określanych jako reportaż rodzinny?
3. Jakie ujęcia powinien zawierać reportaż ślubny?
4. Jak powinien zachowywać się profesjonalny fotoreporter?
5. Czym wyróżnia się fotoreportaż dokumentalny?
6. Jak wykonać nie poruszone zdjęcie podczas fotografowania tzw. szybkich sportów?
7. Jakie oświetlenie wykorzystujemy przy fotografowaniu spektakli teatralnych, widowisk i koncertów?
8. Dlaczego fotoreporter musi zwracać uwagę na tło?
9. W jakim celu wykonując zdjęcie reportażowe kadrujemy je „z zapasem”?
10. W jaki sposób w fotografii reportażowej możemy motyw główny zdjęcia „wydobyć z tła”?
11. W jaki sposób należy kadrować zdjęcia w ruchu?

4.5.3. Ćwiczenia

Ćwiczenie 1

Wykonaj 3 zdjęcia samochodów przejeżdżających koło szkoły w taki sposób, aby na pierwszym zdjęciu uzyskać efekt zamrożenia ruchu, na drugim uzyskać efekt poruszonego tła oraz względnie ostry, nieporuszony wizerunek samochodu a na trzecim zdjęciu uzyskaj poruszony obraz samochodu przy prawidłowo (ostro i stabilnie) odwzorowanym tle.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) zapoznać się z instrukcją bezpieczeństwa i regulaminem pracy na stanowisku ćwiczeniowym oraz ze sposobem wykonania ćwiczenia,
- 3) uzgodnić z nauczycielem technikę zdjęciową do realizacji tego ćwiczenia,
- 4) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia dla tego stanowiska,
- 5) zapoznać się z poszczególnymi elementami wyposażenia stanowiska ćwiczeniowego oraz udostępnionymi instrukcjami obsługi sprzętu fotograficznego,
- 6) zaplanować w formie pisemnej sprzęt i materiały fotograficzne potrzebne do wykonania ćwiczenia,
- 7) dobrać z zestawu wyposażenia odpowiedni sprzęt fotograficzny do wykonywania fotografii, dla warunków określonych w temacie ćwiczenia,
- 8) dobrać z zestawu wyposażenia odpowiednie materiały fotograficzne do wykonywania fotografii, dla warunków określonych w temacie ćwiczenia,
- 9) uzgodnić z nauczycielem wyjście w teren (np. przed szkołę),
- 10) zapakować sprzęt do torby reporterskiej i wyjść we wcześniej zaplanowane miejsce,
- 11) wybrać stanowisko zdjęciowe,
- 12) przygotować sprzęt do wykonania ćwiczenia,
- 13) zmierzyć i ustawić warunki naświetlania dla każdego z kolejno wykonywanych zdjęć,
- 14) ustawić się odpowiednio w stosunku do fotografowanego samochodu i wykonać serię zdjęć zgodnie z warunkami określonymi w temacie ćwiczenia,

- 15) wrócić z nauczycielem do pracowni i wywołać materiał negatywowy (lub przenieść zdjęcia do komputera) dokonać wyboru odpowiednich ujęć i dokonać powiększeń pozytywowych lub wydruków zdjęć w formacie 9x13 cm,
- 16) nakleić wszystkie 3 zdjęcia na arkusz papieru A4 i zaopatrzyć komentarzem podsumowującym wykonanie ćwiczenia – w jaki sposób uzyskałeś efekty zgodne z zaleceniami zawartymi w poleceniu wykonania ćwiczenia,
- 17) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia,
- 18) przedstawić pracę do oceny nauczycielowi,
- 19) uczestniczyć aktywnie w dyskusji podsumowującej realizację ćwiczenia,
- 20) dołączyć pracę do portfolio zawierającego efekty ćwiczeń tej jednostki modułowej.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- komputer PC z podstawowym oprogramowaniem do obróbki zdjęć,
- różne rodzaje aparatów fotograficznych, m.in.: lustrzanka średnioformatowa, lustrzanka małoobrazkowa, lustrzanka cyfrowa, kompaktowy aparat cyfrowy,
- obiektywy wymienne do poszczególnych typów aparatów, statyw lub monopod, światłomierze, osłony przeciwsłoneczne,
- materiały zdjęciowe negatywowe barwne o różnych czułościach i typach,
- sprzęt i materiały umożliwiające wykonanie wydruków lub kopii pozytywowych,
- kartki A4 o gramaturze minimum 160 g/m², taśma dwustronnie przylepna, nożyczki.

Ćwiczenie 2

Wykonaj serię 3-5 zdjęć reportażowych w miejscu publicznym (stołówce, świetlicy, bibliotece itp.) zwracając uwagę na to aby elementy widoczne w tle nie zaburzały odbioru treści zdjęcia a jednocześnie informowały widza o charakterze otoczenia w którym wykonano zdjęcia. Zdjęcia wykonaj techniką tradycyjną na barwnym materiale negatywowym.

Sposób wykonania ćwiczenia

Aby wykonać ćwiczenie, powinieneś:

- 1) przeczytać materiał nauczania z poradnika dla ucznia i poszerzyć wiadomości z literatury uzupełniającej,
- 2) zapoznać się z instrukcją bezpieczeństwa i regulaminem pracy na stanowisku ćwiczeniowym oraz ze sposobem wykonania ćwiczenia,
- 3) sprawdzić kompletność wyposażenia stanowiska pracy do realizacji ćwiczenia, zgodnie z listą wyposażenia dla tego stanowiska,
- 4) zapoznać się z poszczególnymi elementami wyposażenia stanowiska ćwiczeniowego oraz udostępnionymi instrukcjami obsługi sprzętu fotograficznego,
- 5) zaplanować w formie pisemnej sprzęt potrzebny do wykonania ćwiczenia,
- 6) zaplanować zastosowanie oświetlenia podczas realizacji zdjęć (zastane, błyskowe, mieszane),
- 7) dobrać z zestawu wyposażenia sprzęt fotograficzny do wykonywania fotografii reportażu, dla warunków określonych w temacie ćwiczenia,
- 8) uzgodnić z nauczycielem wyjście do biblioteki szkolnej,
- 9) zapakować sprzęt do torby reporterskiej i wyjść do miejsca wykonywania zdjęć,
- 10) uzgodnić z członkami zespołu kolejność: kto najpierw fotografuje a kto służy jako model,
- 11) wejść do biblioteki, uzyskać zgodę nauczyciela bibliotekarza i przygotować sprzęt do wykonania ćwiczenia oraz zająć odpowiednie miejsca (fotograf i modele),
- 12) dokonać pomiaru światła i odpowiednio do nich ustawić warunki ekspozycji,

- 13) wykonać serię zdjęć zgodnie z poleceniem zawartym w temacie ćwiczenia,
- 14) dokonać zamiany w zespole – kolejni członkowie zespołu powtarzają czynności z punktów 11–13,
- 15) wrócić z nauczycielem do pracowni, wywołać materiał negatywowo, wybrać odpowiednie klatki i dokonać powiększeń pozytywowych w formacie 9x13 cm,
- 16) nakleić co najmniej 2 zdjęcia na arkusz papieru A4 i zaopatrzyć komentarzem czy i w jakim stopniu udało się zrealizować założenie zawarte w poleceniu do ćwiczenia,
- 17) uporządkować stanowisko pracy po realizacji ćwiczenia i przedstawić pracę do oceny nauczycielowi,
- 18) uczestniczyć aktywnie w dyskusji podsumowującej realizację ćwiczenia,
- 19) dołączyć pracę do portfolio zawierającego efekty ćwiczeń tej jednostki modułowej.

Wyposażenie stanowiska pracy:

- zestaw książek i czasopism z dziedziny fotografii,
- różne rodzaje tradycyjnych aparatów fotograficznych: lustrzanka średnioformatowa i małoobrazkowa,
- materiały zdjęciowe negatywowe barwne o różnych czułościach i typach do odpowiednich aparatów (typ 135 i 120),
- obiektywy wymienne do poszczególnych typów aparatów,
- monopod lub statyw (co najmniej 1 na zespół), światłomierz (minimum 1 szt. na grupę),
- lampy błyskowe o różnej mocy, systemowe do poszczególnych typów aparatów,
- ekran odbijający światło odpowiedni typem do lampy błyskowej lub zamiennie biała kartka papieru o gramaturze min. 160 g/m² oraz gumki recepturki (1 szt. na zespół),
- sprzęt i materiały umożliwiające wywołanie materiałów negatywowych i wykonanie kopii pozytywowych,
- taśma dwustronnie przylepna, nożyczki.

4.5.4. Sprawdzian postępów

Czy potrafisz:

	Tak	Nie
1) wymienić rodzaje reportażu?	☐	☐
2) wykonać zdjęcia reportażowe w taki sposób, aby ukazać efekt zamrożenia ruchu?	☐	☐
3) wykorzystywać metodę „panoramowania” w zdjęciach reportażowych?	☐	☐
4) odróżnić reportaż dokumentalny od zdjęć rodzajowych?	☐	☐
5) zaplanować wykonanie reportażu ślubnego?	☐	☐
6) wykonać zdjęcie poruszającego się obiektu tak aby znalazł się on na zdjęciu w zaplanowanym wcześniej przez Ciebie miejscu?	☐	☐
7) wykonać zdjęcie reportażowe podczas popularnej gry zespołowej?	☐	☐
8) umiejętnie wyeksponować tło w fotografii reportażowej?	☐	☐
9) wydobyć motyw główny z tła w zdjęciach reportażowych?	☐	☐
10) wykadrować zdjęcie tak, aby zachowane były elementy kompozycji?	☐	☐
11) dokonać właściwego rozmieszczenia w kadrze elementów poruszających się?	☐	☐

5. SPRAWDZIAN OSIĄGNIĘĆ

INSTRUKCJA DLA UCZNIĄ

1. Przeczytaj uważnie instrukcję.
2. Podpisz imieniem i nazwiskiem kartę odpowiedzi.
3. Zapoznaj się z zestawem zadań testowych, który zawiera 20 pytań o różnym stopniu trudności.
4. Udzielaj odpowiedzi tylko na załączonej karcie odpowiedzi. Poprawną odpowiedź zakresł znakiem „X”. W przypadku pomyłki należy błędną odpowiedź zaznaczyć kółkiem a następnie ponownie zakreslić odpowiedź prawidłową.
5. Test składa się z dwóch części o różnym stopniu trudności: I część – poziom podstawowy, II część – poziom ponadpodstawowy. W sumie możesz uzyskać 20 punktów jeśli prawidłowo odpowiesz na wszystkie pytania w teście. Za każdą prawidłową odpowiedź otrzymujesz „1” punkt. Natomiast za złą odpowiedź lub jej brak otrzymujesz „0” punktów.
6. Pracuj samodzielnie, bo tylko wtedy będziesz miał satysfakcję z wykonanego zadania.
7. Kiedy udzielenie odpowiedzi na jakieś pytanie sprawi Ci trudność, wtedy odłóż jego rozwiązanie na później i wróć do niego gdy zostanie Ci czas wolny.
8. Na rozwiązani testu masz 45 minut.

Powodzenia!

ZESTAW ZADAŃ TESTOWYCH

1. Żabia perspektywa w fotografii plenerowej określa zdjęcie
  - a) na którym znajdują się płazy.
  - b) wykonane np. z poziomu gruntu.
  - c) wykonane przez filtr zielony.
  - d) reportażowe przyrodnicze.
2. W jakich sytuacjach stosujemy metodę wielokrotnego błysku?
  - a) przy fotografowaniu pod słońce.
  - b) do fotografowania sztafażu.
  - c) do nocnego fotografowania słabo oświetlonych budowli.
  - d) do fotografowania błyskawic.

3. Z przedstawionych schematów wybierz ten, który odpowiada sztafażowi.

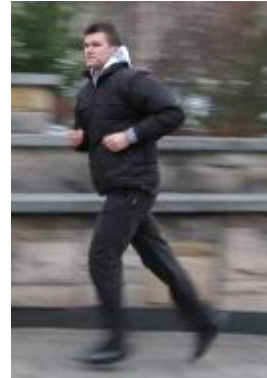
4. Dlaczego pliki RAW mogą okazać się bardzo przydatne przy wykonywaniu zdjęć plenerowych?
- dzięki dużej kompresji na karcie pamięci mieści się ich więcej niż innych plików.
  - umożliwiają dokładną korekcję balansu bieli nawet jeśli w plenerze występowały warunki oświetleniowe uniemożliwiające dokładną korekcję barw przy fotografowaniu.
  - umożliwiają wykonywanie dużej liczby zdjęć w krótkich odstępach czasowych ponieważ nie obciążają pamięci buforującej w aparacie.
  - pliki RAW są na tyle popularne, że nie ma problemu z przeglądaniem tak zapisanych zdjęć, przy zapewnieniu dobrej jakości, nawet na starszych komputerach.
5. Jakiego oświetlenia użyjesz, aby otrzymać obraz zachowujący klimat i urok wnętrza obiektu architektonicznego?
- korzystamy ze światła zastanego.
  - korzystamy z bezpośredniego światła lampy błyskowej dużej mocy.
  - korzystamy ze światła świec woskowych.
  - korzystamy ze światła lamp stroboskopowych.
6. W jakim celu stosujemy technikę zdjęć panoramicznych pionowych w fotografii architektury?
- w celu pokazania jak największej przestrzeni wokół obiektu.
  - w celu uatrakcyjnienia kompozycji.
  - nie stosujemy.
  - w celu zmieszczenia na zdjęciu obiektu, którego w inny sposób nie można sfotografować w całości.
7. Na czym polega metoda błysku dopełniającego w fotografii reportażowej?
- na stosowaniu więcej niż jednej lampy błyskowej (jedna daje światło zasadnicze a druga dopełniające).
  - na podświetleniu tła drugą lampą.
  - na umieszczeniu pojedynczej lampy w pewnym oddaleniu od aparatu i wyzwalania jej bezprzewodowo przy fotografowaniu.
  - na oświetleniu światłem lampy części twarzy będących w cieniu podczas fotografowania np. pod światło przy bezpośrednim świetle słonecznym.

8. Jaki rodzaj zdjęć nazywamy zdjęciami reportażowymi?
- zdjęcia obiektów w ruchu.
  - wszystkie zdjęcia gdzie obiektem jest człowiek.
  - zdjęcia opowiadające o życiu ludzi i zwierząt, o ich zajęciach.
  - zdjęcia ukazujące człowieka w korzystnym świetle.
9. Które z poniższych zdjęć reportażowych jest prawidłowo skadrowane?

a)

b)

c)

d)

10. Jaką funkcję pełnią ekrany odbijające światło lampy błyskowej podczas wykonywania zdjęć reportażowych we wnętrzach?
- zabezpieczają lampę przed uszkodzeniem.
  - modelują światło w ten sposób, że dają na zdjęciu złudzenie fotografowania przy naturalnym oświetleniu zastanym.
  - zabarwiają skórę na bardziej brązowy kolor.
  - zwiększają kontrast i nasycenie kolorów fotografowanych przedmiotów.
11. Jakiego rodzaju obiektywu użyjesz do fotografowania wysokiej budowli z bliska?
- standardowego.
  - długoogniskowego.
  - krótkoogniskowego.
  - standardowego z nasadką zmiękczającą.
12. Najciekawsze efekty barwne na zdjęciach krajobrazu miejskiego uzyskamy fotografując
- podczas pełni księżyca.
  - tuż po zachodzie słońca.
  - przed zachodem słońca.
  - gdy jest zupełnie ciemno.

13. Które z przedstawionych zdjęć jest skomponowane według zasad złotego podziału?

14. Używając sprzętu w różnych warunkach atmosferycznych należy zwrócić uwagę

- a) na warunki jego używania określone przez producenta sprzętu.
- b) na to aby wilgotność powietrza podczas wykonywania zdjęć była $\geq 90\%$.
- c) na ciężar sprzętu.
- d) na to aby podczas deszczu nie fotografować.

15. Z jakiej ilości zdjęć musi składać się reportaż?

- a) Co najmniej z dwóch.
- b) Minimum czterech.
- c) Najwyżej z dziesięciu.
- d) Nawet z jednego byle by oddało istotę wydarzenia.

16. Jakiego filtra zdjęciowego użyjesz do niwelowania efektu zamglenia podczas wykonywania zdjęć krajobrazu w technice fotografii czarno-białej?

- a) niebieskiego.
- b) polaryzacyjnego.
- c) ciemnożółtego.
- d) szarego.

17. Jaką rolę w fotografii plenerowej pełni plan przedni?

- a) jest najważniejszy ponieważ zawsze w planie przednim musi znajdować się główny temat zdjęcia.
- b) pełni rolę marginalną, najlepiej gdy zdjęcie zostanie skomponowane z jego pominięciem.
- c) pozbawia zdjęcie podstawy kompozycyjnej.
- d) uzupełnia obraz i skupia uwagę na temacie głównym zdjęcia.

18. W jaki sposób wykonujemy zdjęcia panoramiczne metodą cyfrową?
- używamy specjalnej nasadki na obiektyw umożliwiającej wykonanie zdjęć panoramicznych.
  - w programie do komputerowej edycji zdjęć usuwamy po 1/3 szerokości zdjęcia u góry i u dołu. to co zostaje jest zdjęciem panoramicznym.
  - stawiamy aparat na statywie, poziomujemy i wykonujemy kolejno szereg zdjęć z których każde zachodzi na siebie po ok. 1/3 szerokości. później, w komputerze łączymy te zdjęcia ze sobą w odpowiednim do tego programie.
  - używamy do tego aparatu wielkoformatowego na ławie optycznej z przystawką cyfrową.
19. W fotografii architektury stosujemy perspektywę skośną w celu
- pokazania bryłowości budynku.
  - celowego zasłonięcia zniszczonych fragmentów elewacji.
  - uniknięcia zniekształceń.
  - zmieszczenia całego obiektu w kadrze.
20. W jaki sposób wykonać zdjęcie reportażowe z lampą błyskową w rozległym, stosunkowo widnym pomieszczeniu aby dalsze plany były w miarę dobrze widoczne na zdjęciu?
- zastosować materiał zdjęciowy minimum 800 iso i fotografować z lampą błyskową skierowaną w stronę sufitu (czyli np. sklepienia kościoła).
  - zmierzyć warunki naświetlania dla światła zastanego, ustawić w aparacie warunki, przy których zdjęcie będzie 2-3 razy nieoświetlone a lampę błyskową ustawić na naświetlanie nominalne (bez korekty).
  - ustawić w aparacie najkrótszy możliwy czas synchronizacji i wykonać zdjęcia przy możliwie największej liczbie przysłony.
  - ustawić w aparacie dwukrotne niedoświetlenie dla zdjęć wykonywanych z lampą błyskową i stosować warunki naświetlania właściwe do zmierzonego światła zastanego.

KARTA ODPOWIEDZI

Imię i nazwisko.....

Wykonywanie fotografii plenerowych

Zakreśl poprawną odpowiedź.

Nr zadania	Odpowiedź				Punkty
1.	a	b	c	d	
2.	a	b	c	d	
3.	a	b	c	d	
4.	a	b	c	d	
5.	a	b	c	d	
6.	a	b	c	d	
7.	a	b	c	d	
8.	a	b	c	d	
9.	a	b	c	d	
10.	a	b	c	d	
11.	a	b	c	d	
12.	a	b	c	d	
13.	a	b	c	d	
14.	a	b	c	d	
15.	a	b	c	d	
16.	a	b	c	d	
17.	a	b	c	d	
18.	a	b	c	d	
19.	a	b	c	d	
20.	a	b	c	d	
Razem:					

6. LITERATURA

1. Burzyński R.: Fotografia reportażowa. WAiF, Warszawa 1960
2. Busch D. D.: Fotografia cyfrowa dla profesjonalistów. Wydawnictwo RM, Warszawa 2004
3. Dederko W.: Fotografowanie architektury. COMUK, Warszawa 1971
4. Dederko W.: Oświetlenie w fotografii. WaiF, Warszawa 1972
5. Dederko W.: Sztuka fotografowania. COMUK, Warszawa 1986
6. Dederko W.: Mariański R., Reportaż fotograficzny. COMUK, Warszawa 1972
7. Fotografia od A do Z pod red. M. Langford. Muza, Warszawa 1992
8. Hedgecoe J.: Praktyczny kurs fotografii. Wyd. Ryszard Kluszczyński, Kraków 2000
9. King J. A.: Fotografuj cyfrowo jak profesjonalista. Wydawnictwo RM, Warszawa 2004
10. Kotecki A.: Pracownia fotograficzna 1. WSiP, Warszawa 1988.
11. Kreysler R.: Światłomierze i filtry fotograficzne. WAiF, Warszawa 1975
12. Latoś H.: 77 tematów fotograficznych. WAiF, Warszawa 1975
13. Mroczek A. A.: Książka o fotografowaniu. Wydawnictwo KOROPRINT-ELEW, Warszawa 2005
14. Mierzecka J.: Fotografowanie zabytków i dzieł sztuki. Arkady, Warszawa 1972
15. Nelken N., Wójcik P.: Fotografuję sport. WNT, Warszawa 1987
16. Paule Ladislav: Pejzaż fotograficzny. Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1984
17. Shaw J.: Fotografia Krajobrazu, [online]
<http://akson.sgh.waw.pl/~smalaz/ksiazka/wstep.html> dostęp 20 grudnia 2007
18. Wszystko o fotografii, pod red. P. Montel. Arkady, Warszawa 1984